

RANDKRANT

Maandblad over de Vlaamse Rand • december 2020 • jaar 24 • #09

FR • DE • EN

traductions
Übersetzungen
translations

Kinderrechtencommissaris
Caroline Vrijens
**'Kinderarmoede bestrijden,
moet topprioriteit zijn'**

**Meer veerkracht voor
het onderwijs in de Rand**

Psychiater Dirk Olemans
**'Er is een uitputtingslag
aan de gang'**

Fotograaf Turjoy Chowdhury
**'De mensheid redden, is
onze verantwoordelijkheid'**

Wat loopt er scheef bij De Lijn?

De zwalpende bus

Stijn Mertens (42) uit Grimbergen werd vorige maand door Femke Duquet aangeduid om *deketting* voort te zetten. Mertens komt uit een ondernemersfamilie en baat een fietsenhandel uit.

Alles loopt op wieltjes

De familie Mertens heeft iets met wielen. Stijn Mertens: 'Ik ben opgegroeid in Wolvertem. Na mijn studies ging ik als mecanicien werken in het autocenter van mijn vader. Onze familie is al verschillende generaties actief in de automobielsector. In 1930 richtte Alfons Mertens aan de Beigemseseenweg in Grimbergen een garage op. Zijn zoon Frans – mijn grootvader – begon er in 1955 met de verdeling van Fiat en startte in Nieuwenrode een carrosseriecentrum. Zijn zonen Robert en René zetten sinds 1972 de zaken verder in een nieuwe garage aan de Dries in Wolvertem. In 1980 kwam er met Lancia een tweede merk bij, nadien werd Lancia ingeruild voor Alfa Romeo en nu zijn alle merken welkom.'

Carrièreswitch

Stijn Mertens werkte vijftien jaar als mecanicien in de familiegarage, maar koos dan voor een opmerkelijke carrièreswitch. 'Mijn broer en neef zetten de garage verder, ik ruilde de autohandel in voor de fiets. Een bewuste keuze. Fietsen wordt steeds populairder, de verkoop van elektrische fietsen boomt. De mensen vullen hun mobiliteit anders in. Fietsen en e-bikes worden steeds belangrijker en zijn een goed alternatief voor de files. Acht jaar geleden nam ik een fietsenzaak over aan de Vilvoordsesteenweg in Grimbergen.' Daar werd het snel te klein en begin dit jaar verhuisde Mertens met echtgenote en drie kinderen naar de splinternieuwe vestiging aan de Brusselsesteenweg in Grimbergen.

'In het Bike Center Mertens beschikken we over een veel grotere showroom en atelier. Dat is nodig, want we kunnen niet volgen qua werk. Door corona is de vraag

naar fietsen heel sterk toegenomen. De fabrikanten kunnen de fietsen zelfs niet op tijd leveren. Ik geef voorrang aan mijn eigen klanten voor het onderhoud van hun fiets. Het orderboekje zit al weken op voorhand vol. Vandaag werken we op afspraak. We komen handen tekort.'

Fietsen steeds populairder

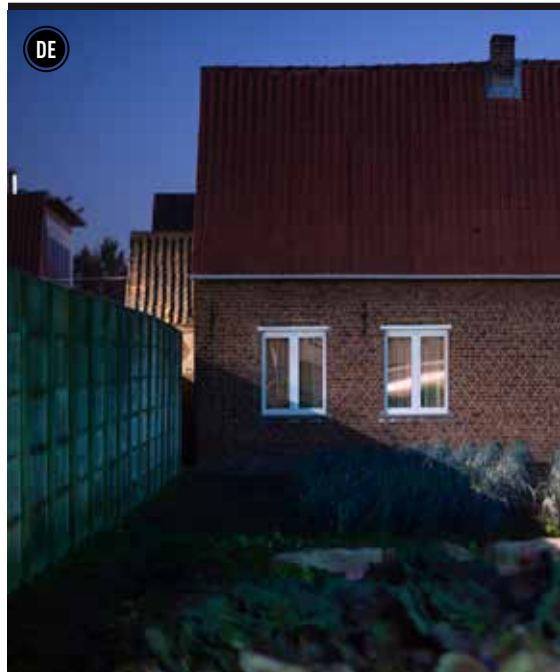
'De trend van steeds meer fietsen is positief en mag zich voortzetten. Mensen zijn de files beu en kiezen voor de fiets als alternatief. Op het kruispunt aan mijn zaak staan de auto's op het spitsuur in lange rijen aan te schuiven. Een paar jaar geleden bracht ik de slogan *Met de fiets zou je er al zijn* in het groot op mijn etalageruit aan. En jawel, verschillende pendelaars zijn effectief een fiets komen kopen.'

'De fietsenwinkel is eigenlijk mijn hobby. Ik sleutel graag aan fietsen. We zijn een familie van ondernemers en die zitten niet stil. In onze familie hebben we onder andere een kinesist, schilder, elektricien, oogarts, twee garagehouders en dus ook een fietsenhandelaar.'

Zondagsmarkt

Is er nog tijd voor hobby's? 'Ik hou eraan om 's zondag naar de markt in Grimbergen te gaan. Het is een gezellige markt waar we met familie afspreken om bij te praten. We gaan ook graag naar 't Vliegveld in Grimbergen. Op het grote terras heerst er daar in de zomer een echt strandgevoel. Als het weer het toelaat, verken ik de omgeving met de fiets. Het is hier overigens prachtig om te fietsen. Nu gaan we eerst met het gezin even op onze positieven komen, want met de nieuwe fietsenzaak en de coronamaatregelen hebben we het druk gehad.'

TEKST Joris Herpol • FOTO Filip Claessens

10 'Kinderarmoede bestrijden, moet topprioriteit zijn'

VERDELING Randkrant december wordt bus-aan-bus verdeeld in Grimbergen, Vilvoorde, Machelen, Zaventem, Kraainem, Wezembeek-Oppem, Tervuren, Overijse en Hoellaart.

14 Tekens van de tijd Honger in de stad

De Vlaamse Rand is door de jaren heen steeds de voedselschuur van grootstad Brussel geweest. We hebben er enkele specifieke groenten en fruit aan over gehouden.

21 Snoepen met rozenbottel

Rozenbottels zitten vol met vitamine C. Ze boosten ons immuunsysteem. Perfect om je deze winter te wapenen tegen griep of een verkoudheid. Een echt oppeppertje is rozenbottelchocolade.

06 VAN ATOTZ

10 FIGURANDT

12 OPVERKENNING

13 MIJNGEDACHT

14 TEKENSVANDETIJD

19 MIDDENIN

21 GOEDGEKRUID

28 INTERVIEW

32 GEMENGDEGEVOELEN

EN OOK

09 **Nederlands praten met anderstaligen**
'Het kost *pertang* niet veel moeite'

17 **De mens en zijn ding**
Vissen met de magneet

20 **Het nieuwe winkelen**
De afvalarme winkel

12 Een groter groener geheel

De oppervlakte van het Hallerbos is met 10% aangegroeid. Door verbindingen te maken met kleinere stukjes groen en particuliere tuinen wordt het bos steeds meer een groter groener geheel.

Kansarmoede in onderwijs is groot

Meer veerkracht voor het onderwijs in de Rand

In de Vlaamse Rand zijn de data over de sociale ongelijkheid in het onderwijs alarmerend. Professor Ides Nicaise pleit voor een urgentieplan. Hij schetst drie hefboomen om de onderwijsachterstelling van sociaal kwetsbare groepen aan te pakken.

TEKST Gerard Hautekeur • FOTO Filip Claessens

prof. Ides Nicaise

Professor Nicaise is verbonden aan het interdisciplinair onderzoeksinstituut HIVA van de KU Leuven. Hij is een autoriteit op het vlak van levenslang leren en sociale inclusie, en het gelijke onderwijskansenbeleid in Vlaanderen. 'Na de eeuwwisseling was er een merkbare vooruitgang in de strijd tegen sociale ongelijkheid in het onderwijs in Vlaanderen. Het was het resultaat van het Gelijke Onderwijskansenbeleid (GOK), de uitbreiding van de schooltoelage tot het lager en kleuteronderwijs en de extra inspanningen voor kinderen met een anderstalige achtergrond. Maar door de covid-crisis valt te vrezen dat die vooruitgang teniet is gedaan. Dat is niet verwonderlijk, vindt Nicaise.

'Kinderen hebben er het meest baat bij om naar school te kunnen gaan. Het onderwijs lag dit voorjaar evenwel twee à drie maanden stil en het onderwijsaanbod bleef nadien nog een hele tijd verstoord. De thuissituatie van de leerlingen weegt daardoor sterker door in de schoolprestaties. De negatieve gevolgen blijven niet uit, zoals blijkt uit het onderzoek van Kristof De Witte en Joana Maldonado. Ze stellen vast dat tegen het eind van het zesde leerjaar leerlingen ongeveer een half jaar leerverlies hebben opgelopen in vergelijking met voorgaande jaren. De achteruitgang is het grootst voor wetenschappen, op de voet gevolgd door Nederlands.'

Onderwijskansarmoede in kaart

'Als je de indicatoren van onderwijskansarmoede per gemeente in kaart brengt, merk je dat het Brussels Gewest zwart ziet. De meeste gemeenten in de Rand kleuren ook echt donker. Minstens 54% van de leerlingen in gemeenten zoals Halle en Tervuren, en tot meer dan 85% in Machelen en Vilvoorde, vallen binnen een of meerdere criteria van onderwijskansarmoede.'

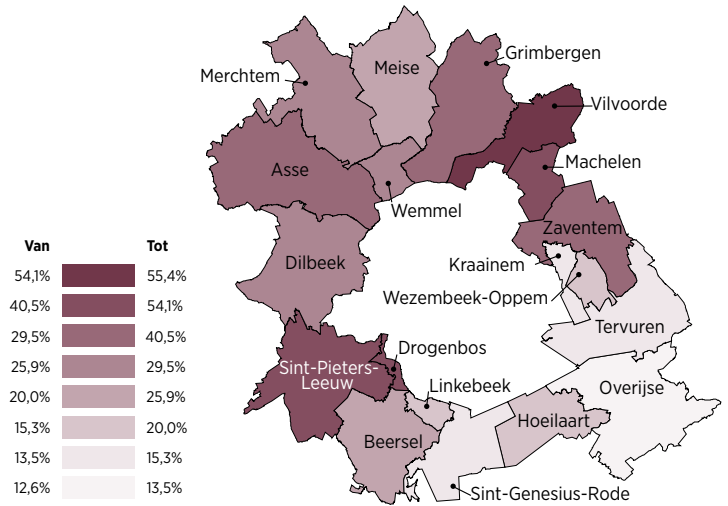
Om de onderwijskansarmoede te meten, gaat het GOK-beleid uit van vier indicatoren: (1) het scholingsniveau van de moeder (die geen diploma hoger secundair onderwijs heeft behaald), (2) de lage inkomensgezinnen (die een schooltoelage ontvangen), (3) de thuistaal (hierbij worden alle anderstalige leerlingen meegerekend, dus ook de Franstalige Belgen), en (4) de kansarme buurt en de leerlingen die niet meer verblijven in hun gezin van oorsprong, zoals kinderen in een instelling van de bijzondere jeugdzorg.

'Als we voor de Rand de leerlingen uit het lager onderwijs in beeld brengen die opgroeien in gezinnen die een schooltoelage ontvangen en waarvan de moeder laag is opgeleid, dan zien we op de bijgevoegde kaart bij de top 5 dat het aandeel van de GOK-leerlingen voor Vilvoorde 55,4% bedraagt. Voor Machelen 53,9%, Drogenbos 44,9%, Sint-Pieters-Leeuw 44,8% en Asse 37,6%. Let wel, dit zijn data voor 2018-2019. De update voor 2020 is nog niet beschikbaar. Als je weet dat het leerverlies en de onderwijsachterstand het hoogst zijn voor die sociaal kwetsbare groepen, dan is een urgentieplan absoluut noodzakelijk.'

Veerkrachtplan met drie pijlers

Om de groeiende achterstelling in het onderwijs te keren, pleit Nicaise voor een *Veerkrachtplan*. Dat plan steunt op drie pijlers: een digitale, een pedagogische en een sociale. 'De Vlaamse overheid moet resoluut kiezen voor de versterking van het afstands-onderwijs zodat het thuis leren voor iedereen wordt gegarandeerd. De actie van de 10.000 pc's was bijzonder sympathiek, maar de behoeften zijn aanzienlijk groter. Uit enquêtes blijkt dat ongeveer 4% van de gezinnen met kinderen in het Vlaams Gewest over geen pc en geen internetaansluiting beschikt.'

Het aantal GOK-leerlingen in het lager onderwijs.

Gemeente	Aandeel	Aantal
Vilvoorde	55,4%	1.766
Machelen	53,9%	538
Drogenbos	44,9%	44
Sint-Pieters-Leeuw	44,8%	844
Asse	37,6%	822
Zaventem	37,6%	610
Grimbergen	29,5%	636
Wemmel	29,4%	144
Merchtem	26,2%	261
Dilbeek	25,9%	609
Beersel	23,4%	330
Meise	22,3%	258
Wezembeek-Oppem	19,0%	62
Hoellaart	15,8%	97
Linkebeek	15,4%	10
Sint-Genesius-Rode	15,1%	73
Kraainem	14,6%	36
Tervuren	13,7%	161
Overijse	12,6%	160

Bron: GOK 2018-2019

ting beschikt. In het Brussels Gewest gaat het over 10%. Voor de Vlaamse schoolpopulatie in het lager en het secundair onderwijs komen we zo aan 45.000 benodigde laptops. Maar het bezit van één pc volstaat niet wanneer ouders daarmee moeten telewerken en een of meerdere kinderen tegelijk les moeten volgen. Als je op basis van een voorzichtige schatting rekent dat 30% van de leerlingen geen 'eigen' pc heeft, dan moeten er tot 270.000 pc's worden aangeschaft. Scholen hebben bovendien nood aan krachtige servers, software pakketten en aangepaste leermaterialen. Wat het ICT-gebruik

'Om de kloof te dichten, is er behoefte aan versneld onderwijs voor de kansarme leerlingen.'

door leerkrachten betreft, scoort België verrassend slecht, zoals blijkt uit het PISA-onderzoek van 2018. De grote sprong voorwaarts is slechts mogelijk als de overheid in snel tempo investeert in de navorming van de leerkrachten.'

Als tweede pijler ziet Nicaise een vernieuwende pedagogische aanpak. 'Om de kloof te dichten, is er behoefte aan versneld onderwijs. We kennen dit al voor de bollebozen. Voor de kansarme leerlingen is geen tragere aanpak wenselijk, maar is juist ook een versneld onderwijscurriculum nodig. Het veronderstelt dat je als overheid investeert in bijkomende middelen en personeel om intenser met die sociaal kwetsbare leerlingen te werken. Hierbij moet je ook ouders en vrijwilligers betrekken.'

Nicaise verwijst naar de impact van het concept *Success for all* in duizenden Amerikaanse scholen. 'De experimenten gaan uit van het recht van elk kind op onderwijssucces en het recht van sociaal

achtergestelde leerlingen op intensief taalonderricht, verregaande differentiatie in kleinere groepjes en individuele tutoring. Die pedagogische principes kunnen we in Vlaanderen perfect toevoeren, maar je moet erin geloven.'

Ten derde is er de sociale pijler. Tijdens de covid-crisis stellen we vast dat een groep leerlingen heel moeilijk bereikbaar is. Sommige ouders reageren niet op signalen vanuit de school uit angst voor besmettingen. Dit leidt tot schoolverzuim. Bij anderen is het eerder uit wanhoop of boosheid, omdat zij geen hulp krijgen bij de overgang naar digitaal onderwijs. Als overheid moet je ook hier krachtig en innovatief optreden. Maar daarvoor heb je partners nodig uit het buurtwerk, onderwijsopbouwwerk, zelforganisaties van mensen in armoede en het welzijnswerk om een *outreaching* aanpak mogelijk te maken. Het zijn immers medewerkers uit die organisaties die een brug kunnen slaan tussen het onderwijs en het thuismilieu. Daarnaast zijn er ongetwijfeld veel mensen die zich vrijwillig willen inzetten voor huiswerkclasses, opvoedingsondersteuning of als buddy van een kwetsbaar gezin.'

Professor Nicaise beschouwt zijn *Veerkrachtplan* als een samenhangend pakket van materiële, pedagogische en sociale maatregelen. 'De uitwerking ervan gebeurt het best in dialoog met organisaties die vertrouwd zijn met de situatie van kwetsbare groepen.'

Onderwijskoepels over veerkrachtplan

Het Veerkrachtplan van Nicaise bevat volgens **Pieter-Jan Crombez**, woordvoerder van het Katholiek Onderwijs Vlaanderen, veel waardevolle elementen. 'De toegang tot internet en een computer zijn een basisrecht voor elk kind. Het afstandslernen als aanvulling op het contactonderwijs veronderstelt

dat daar ook gepaste middelen en een goede ondersteuning tegenoverstaan. De noden van leerlingen zijn erg verschillend en de ongelijkheid in de samenleving neemt toe. Intensief en op maat werken met leerlingen is belangrijk om dit het hoofd te bieden. Wij hebben altijd gehamerd op de verbondenheid tussen de school en alle maatschappelijke actoren daarrond. Dit pad moeten we blijven bewandelen.'

Volgens **Raymonda Verdyck**, afgevaardigd bestuurder van het GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap, biedt de digitalisering ontzettend veel potentieel om het leerproces te ondersteunen. 'Maar de huidige ICT-middelen voor de scholen zijn ontoereikend. We moeten ook opletten dat de factuur niet bij de ouders belandt. Professionals die de brug slaan tussen kwetsbare gezinnen en de school bereiken buitengewone resultaten, zoals in Gent en in Mechelen. Het GO! vraagt dat Vlaanderen middelen voorziet om brugfiguren

EN Tackling student disadvantage in the Rand

Alarming is the word observers are using to describe social inequalities in the Flemish Rand's educational system. 'An analysis of the social deprivation indicators for each municipality shows that the Brussels-Capital Region is 'black' in colour, but most of the municipalities in the Flemish periphery around Brussels are also really 'dark'. At least 54% of pupils in municipalities such as Halle and Tervuren, and up to more than 85% in Machelen and Vilvoorde, fall within one or more educational disadvantage categories,' says Professor Ides

Nicaise. He is calling for an emergency programme to be launched in order to tackle the growing educational disadvantage of socially vulnerable groups.

School network organisations are fairly upbeat about this programme, although wary of families ending up having to foot the bill for the initiative. Meanwhile, the Flemish Minister for Education and the Flemish Rand, Ben Weyts (N-VA), announced in early November that he was earmarking 10 million euros to provide 15.000 laptops for disadvantaged students.

- ▶ structureel in te zetten. In antwoord op de enorme diversiteit maakt het GO! een speerpunt van *gepersonaliseerd samen leren*. Daarbij zetten we in op team-teaching waarbij meerdere leerkrachten groepen van leerlingen begeleiden.'

Het plan van de minister

'De specifieke situatie van de Vlaamse Rand stelt ons ook in onze scholen voor extra uitdagingen', stelt Vlaams minister van Onderwijs en de Vlaamse Rand Ben Weyts (N-VA). 'Daarom zet ik in op aangescherpte eindtermen, centrale proeven die de leerwinst meten en meer aandacht voor Nederlands, zoals met een taalscreening in de kleuterklas. In coronatijd moeten we de scholen juist openhouden voor de grote groep kwetsbare leerlingen, want zij worden het hardst geraakt door een sluiting. Zij verdwijnen het snelst van de radar als je overschakelt naar afstandsonderwijs. Trouwens, niet alle problemen worden opgelost door hen een laptop te geven. Vaak hebben ze ook een minder goede thuissituatie en minder omkadering. Niettemin werk ik aan een omvattend plan voor verdere digitalisering in ons onderwijs. Die digitale versnelling moet ervoor zorgen dat op termijn elk kind een laptop heeft.' Begin november maakte minister Weyts bekend dat hij 10 miljoen euro uittrekt voor 15.000 laptops voor kwetsbare leerlingen.

Legendarische Markthal wordt afgebroken

OVERIJSE In Overijse gaat de befaamde Markthal over een paar jaar tegen de vlakte. Het gemeentebestuur heeft beslist om op die site in het centrum een nieuw gebouw op te trekken. De Markthal fungeerde begin jaren 50 eerst als een echte marktplaats, daarna deed ze jarenlang dienst als locatie voor evenementen. Twee scholen gebruiken de Markthal voor extra lokalen, ateliers en opslag. 'De zaal voldoet niet meer aan de huidige normen van veiligheid, geluid en duurzaamheid', legt schepen van Infrastructuur en Publieke

Ruimte Sven Willekens (Open VLD) uit. 'Daarom hebben we beslist om het gebouw af te breken en een nieuwbouw te realiseren waarin we evenementen kunnen organiseren. Het nieuwe gebouw zal ook ruimte blijven bieden voor de twee scholen.' Begin 2024 moet de Markthal afgebroken zijn en starten de werken van de nieuwbouw. Het hele project zal ongeveer 6 miljoen euro kosten. De gemeente Overijse hoopt voor iets minder dan de helft van dat bedrag subsidies van de hogere overheid binnen te rijden. • TD

Bezwaar tegen Broeklin

MACHELEN De stad Vilvoorde dient bezwaar in tegen de plannen voor de werkwinkelwijk Broeklin, het aangepaste reconversieproject van de nv Uplace in Machelen. Het bezwaar komt als een verrassing, want in het voorjaar schaarde Vilvoorde zich nog achter het akkoord dat alle betrokken partijen bereikten. 'De plannen, zoals beschreven in de aanvraag voor de omgevingsvergunning, respecteren niet de gemeenschappelijke visie die we een aantal maanden geleden hebben uitgewerkt', zegt Hans Bonte (SPA), burgemeester van Vilvoorde. 'Het basisprobleem van het oude Uplace is niet opgelost, noch op vlak van mobiliteit noch wat betreft de grootte en de aard van de handelszaken', vult schepen voor Economie Didier Cortois (Open VLD) aan. 'Er zijn afspraken gemaakt over de grootte en de aard van de handelszaken, maar de ingediende plannen bieden geen enkele garantie om niet te vervallen in een klassiek shoppingcenterconcept.' Vilvoorde wil dat de plannen worden bijgestuurd. Ook de provincie Vlaams-Brabant formuleert een aantal opmerkingen op de omgevingsvergunning. 'Volgens ons wordt er te weinig ingezet op het feit dat de Vlaamse Regering voor de Vlaamse Rand voorschrijft dat maximaal 50% van de bezoekers met de auto mag komen en minstens 50% met het openbaar vervoer. Ook de grootte van de winkels moet beter worden gespecificeerd', zegt gedeputeerde Tom Dehaene (CD&V). De provincie benadrukt dat ze wel achter het project blijft staan. Dat geldt ook voor de Bond Beter Leefmilieu (BBL), die een van de grote bestrijders was van het oude Uplace-project. 'De BBL werkte zelf mee aan de voorbereiding van deze nieuwe plannen en engageert zich om ook in de toekomst de schouders te zetten onder de ontwikkeling en invulling van een circulaire maakwinkelize', reageert woordvoerder Erik Grietens. 'We vragen wel dat er voldoende garanties worden ingebouwd wat betreft de mobiliteit.' Uplace zelf laat weten dat het niet wil reageren zolang de vergunningsaanvraag loopt. • TD

Troostplekken

DILBEEK/RELEGEM/IMDE/TERLANEN Ferm, het vroegere Katholiek Vormingswerk voor Landelijke Vrouwen (KVLV) en de Boerinnenbond, riep in mei van dit jaar zijn vrijwilligers op om collectieve troostplekken in te richten. Een half jaar later telt Vlaanderen bijna 200 van die plekken. 'Het gaat niet goed met het mentaal welzijn in het land. Corona blijft diep op ons inhakken', vertelt Monique De Dobbeleer, directeur van Ferm. 'We moesten van veel mensen afscheid nemen, vaak in moeilijke omstandigheden. Op deze plekken kan iedereen zich verbonden voelen. Het zijn sfeervolle plekken in het groen waar mensen, nu én lang na corona, samen troost kunnen vinden.' Ook in de Vlaamse Rand zijn intussen een aantal troostplekken ingericht. In Dilbeek vind je er twee aan het Saviocentrum en aan woonzorgcentrum Bruegheldal. In Relegem is er één ingericht op een terrein aan het PIVO. En ook aan de Boskapel in Imde en de pastorie van Terlanen in Overijse is er een troostplek. • TD

Samenwerken rond sociale tewerkstelling

ASSE/DILBEEK/WEMMEL De gemeenten Asse, Dilbeek en Wemmel gaan samenwerken om de lokale sociale economie extra stimulansen te geven. De drie gemeenten hebben daarom de interlokale vereniging *Sociale Tewerkstelling in Dilbeek, Asse en Wemmel* opgericht. Zij zal organisaties ondersteunen die mensen tewerkstellen die het elders op de arbeidsmarkt moeilijk hebben. Het project krijgt de steun van Vlaams minister voor Werk en Sociale Economie Hilde Crevits (CD&V), de regie is in handen van de intercommunale Haviland. 'Asse, Dilbeek en Wemmel hebben grotendeels dezelfde uitdagingen op het vlak van sociale economie', stelt Stefaan Platteau, voorzitter van de interlokale vereniging, vast. 'De drie gemeenten werken al met heel wat sociale organisaties samen, maar die zijn zelden op de eigen regio gericht, meer op Brussel. Door samen bestaande organisaties te ondersteunen en nieuwe initiatieven te stimuleren, willen we de historische achterstand in het aantal plaatsen in de sociale economie, waar Halle-Vilvoorde mee kampt, wegwerken. Dat is meer dan ooit nodig, gezien de enorme economische crisis waarin we ons bevinden door corona. We zijn ervan overtuigd dat we de impact van die crisis beter samen kunnen opvangen dan alleen.' • TD

Campus De Brug in **Vilvoorde** krijgt van het Gemeenschapsonderwijs 5,5 miljoen euro voor de renovatie van het origineel paviljoen van Expo 58. • Basisschool De Glinster uit **Asse** investeert 4,9 miljoen euro in zijn infrastructuur. • De Vlaamse Regering heeft het Gravenkasteel met bijhorende paardenstoeterij en park in **Humbeek** beschermd als monument. • Het Agentschap Wegen en Verkeer en Mooimakers houden met mobiele camera's de snelwegparking langs de E19 in **Peutie** in het oog om sluikstorten tegen te gaan. • Bertrand Waucquez, de burgemeester van **Kraainem**, roept zijn collega's op om CO₂-meters te gebruiken. Zij meten de luchtkwaliteit waardoor je kan zien of riwmetes goed geventileerd zijn. • Momenteel wonen er in Vlaams-Brabant 1.157.541 mensen. Dat zijn er ruim 10.100 meer dan vorig jaar. De meeste inwijkingen komen uit het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en vestigden zich in de Vlaamse Rand. • De provincie Vlaams-Brabant vraagt de Vlaamse Regering dringend werk te maken van de tramlijnen in de Vlaamse Rand. De provincie vraagt het huidige traject van de Ringtrambus door te trekken tot in **Wezembeek-Oppem** en **Tervuren**. Ook de andere tracés worden volgens de provincie best verlengd richting Haacht, Ninove, **Asse**, Aalst en Halle. • **Meise** investeert in nieuwe schoolgebouwen voor de gemeentelijke basisscholen De Leertuin en **Sint-Brixius-Rode**. Kostprijs: 6 miljoen euro, waarvan 1,8 miljoen euro ten laste van de gemeente. • CC Strombeek geeft artiesten via residenties de mogelijkheid om in deze coronatijd te komen repeteren in hun zaal. • Het OLV-ziekenhuis in **Asse** heeft een robot voor kniechirurgie in gebruik genomen. • De leerlingen patisserie van Campus **Wemmel** bakten 1.250 taartjes in de vorm van borsten. Hiermee

steunden ze de nationale borstkankercampagne van Think Pink. • Parkinguitbater Interparking zal een kwart van het personeel of 95 mensen ontslaan, waarvan ook werknemers van de parking op de luchthaven in **Zaventem**. • **Grimbergen** gaat naast afvalintercommunale Intradura ook samenwerken met Incovo, onder meer om het sluikestorten beter aan te pakken. • Het bedrijf Flex-Delivery uit **Hoeilaart**, dat drank in glas en lokale producten aan huis levert, breidt uit naar 31 gemeenten in de Vlaamse Rand en Waals-Brabant. • **Tervuren** geeft groen licht voor de nieuwe woonwijk Arboreto, waar vanaf 2021 op de voormalige GITO-site 62 appartementen verspreid over vier gebouwen zullen worden gerealiseerd. • Er komt een eco-recreaduct van elf meter breed aan de spoorwegbrug in **Groenendaal** om mens en dier veilig over te loodsen. • Huldenberg en **Overijse** zijn officiële fandorpen voor het WK wielrennen 2021. Eerder waren ook al Keerbergen en **Tervuren** officieel WK-dorp. • Na **Zaventem** heeft nu ook deelgemeente Sint-Stevens-Woluwe een hondenlosloopweide aan het Tiendeschuurveld. • In **Overijse** werden 23 werken van humanist en schrijver Justus Lipsius gestolen. Ze zaten in een grijze brandkast in de bibliotheek. • Fietsstraten worden in **Machelen** voortaan aangeduid met grote rode vakken en fietsafbeeldingen op het wegdek. • Ook met de tweede lockdown blijft de Plantentuin van **Meise** open. Je moet wel reserveren via www.plantentuinmeise.be. • De 3 ha grote begraafplaats van **Sint-Genesius-Rode** wordt volgend jaar omgevormd tot een groen rustpunt. Voor het project trekt de Vlaamse overheid een subsidie uit van 250.000 euro. • De op- en afritten aan het tankstation van de E40 in **Groot-Bijgaarden** richting kust zijn vernieuwd en veiliger gemaakt. Er werd ook een volwaardige pechstrook aangelegd en er is rekening gehouden met de toekomstige aanleg van de 6,5 km lange spitsstrook tussen Groot-Bijgaarden en Ternat. • De Rode Kruis-afdelingen **Wemmel** en **Meise** zijn samengesmolten tot één afdeling. • Basisschool De KATtensprong en GO! Atheneum **Tervuren** breiden uit. Aan de huidige gebouwen komt een nieuwbouw, de lagere school en de polyvalente zaal worden verbouwd en de omgeving wordt heraangelegd. Kostprijs: 6 miljoen euro. • JH

Huis van Herman Teirlinck zoekt sponsors

BEERSEL De restauratie van het huis van schrijver Herman Teirlinck in Beersel is zo goed als klaar. 'Half december zullen de werken achter de rug zijn', laat Sigrid Bousset van de vzw Het huis van Herman Teirlinck weten. 'Intussen is ook de bouw van de nieuwe publieksruimte gestart. Die moet klaar zijn tegen de zomer van volgend jaar. Dan plannen we de opening van de site met het geres- taureerde huis en tuin en het nieuwe gedeelte. We hopen dat tegen dan corona ons toelaat om weer volop activiteiten te organiseren.' Voor de inrichting van de beschermde woning en de publieksruimte is de vzw nog op zoek naar financiële steun van het grote publiek. 'De originele meubels uit de werkruimte van Teirlinck krijgen we in permanente bruikleen van het Letteren- huis. Maar we hebben ook nog verlichting, stoelen, een geluids- en lichtinstallatie nodig en ook meubels voor het appartement voor schrij- vers in residentie. Daarvoor doen we een oproep aan het grote publiek, verenigingen en bedrijven. De schenkers krijgen een vaste vermelding aan de ingang van de nieuwe publieksruimte.' • TD

www.huisvanhermanteyrlinck.be/word-vriend

Herinrichting Wolfspuiten

DILBEEK In Dilbeek is de herinrichting van het natuurgebied Wolfspuiten helemaal klaar. De voorbije twee jaar maakte het Agentschap Natuur en Bos van de Vlaamse overheid werk van betere natuur en recreatie in het groene gebied. 'We wilden de unieke natuurwaarden bescher- men en verbeteren, en tegelijk de bezoekers meer van die natuur laten genieten zonder ze te beschadigen', vertelt regiobeheerder Wim De Maeyer. 'We hebben twee hondenlosloop- zones aangelegd en een aantal knuppelpaden, zodat je op een comfortabele manier door de natte gedeeltes kan wandelen.' Pronkstuk is het nieuwe uitkijkpunt aan de Kloosterstraat. Via een hangend platform heb je een knap uitzicht over de Wolfspuiten. 'Ook de centrale bospoel werd aangepakt en aantrekkelijker gemaakt voor amfibieën. Aan de Westrand creëerden we een echte toegangspoort tot het gebied, met amfitheater en al. We braken in samenspraak met de gemeente zelfs een parkeerstrook op om de Westrand en het natuurgebied beter met mekaar te verbinden.' Alles samen investeerde de Vlaamse overheid een bedrag van 1 miljoen euro in de Wolfspuiten. • TD

Els Somers en Silvia Monterde

Fang Karaket en Cynthia Vertez

Olivier Derweduwen en Herwig Evenepoel

Ange Habineza en Marc Dillen

Hoe Nederlands praten met anderstaligen

‘Het kost *pertang* niet veel moeite’

Ter afsluiting van onze reeks over Nederlandstalige Randbewoners die anderstalige medeburgers oefenkansen Nederlands bieden, verwijzen we graag naar de vierdelige reeks *Taalhelden* van onze collega’s van RINGtv, die nog te zien is op de website van de zender. **TEKST** Michaël Bellon • **FOTO** Filip Claessens

Het is een gekende reflex: Nederlandstaligen die snel overschakelen naar het Frans of het Engels om anderstalige medeburgers ‘te helpen’. Maar op die manier helpen ze anderstaligen niet, ze ontnemen hen net de kans om hun Nederlands te oefenen. In de reportagereeks *Taalhelden* van Kris Vander Gracht en Lara Droessaert op RINGtv zie je een aantal goede voorbeelden van hoe Nederlands te praten met anderstaligen.

Els en Silvia

In de eerste aflevering maken we kennis met Els Somers en Silvia Monterde. Els is voorzitter van de ouderraad van basisschool Blokbus in Beersel. Zij wil zo veel mogelijk ouders betrekken bij de activiteiten van de ouderraad en bouwde een goede band op met de Spaanse Silvia. Terwijl Silvia meehelpt aan de soepverkoop van de ouderraad, legt ze uit waarom ze de hulp van Els zo apprecieert. ‘Ik woon sinds 2007 in België. In het begin sprak ik altijd Engels, maar na een jaar heb ik beslist om alleen nog maar Nederlands te spreken.’ Dat veel Nederlandstaligen in een gesprek met haar Frans of Engels begonnen te spreken, vond ze niet altijd handig. *Omdat je onvoldoende Nederlands kent, ga ik je helpen, redeneren de mensen.* En ze schakelen over op het Engels of het Frans. Maar dat helpt me juist niet.’ Els geeft aan dat het gevoel dat ze welkom zijn en fouten mogen maken anderstaligen

toelaat om spontaner te zijn. Op een positieve manier corrigeren kan natuurlijk wel. Als Nederlandstalige is het ook belangrijk te peilen naar het taalniveau van de anderstalige om je daaraan aan te passen.

Cynthia en Fang

in de tweede aflevering maken we kennis met de collega’s Cynthia Vertez en Fang Karaket van de afdeling voor ouderen met dementie van woonzorgcentrum Heilig Hart in Grimbergen. Fang uit Thailand maakt veel vorderingen in

Blijf Nederlands praten. Met geduld, luisteren, duidelijke taal en positief aanmoedigen, kom je al een heel eind.

het Nederlands door haar hartelijke relatie met Cynthia waarin veel gepraat en gelachen wordt. Zelfvertrouwen is heel belangrijk. Cynthia heeft Fang in het begin duidelijk gemaakt dat ze niet te gestresseerd of te snel moet spreken. Ondertussen overloopt Fang probleemloos het menu met de centrumbewoners en waagt ze zich zelfs aan het schrijven van verslagen, met -d’s en de -t’s op de juist plaats. Ze weet wat een *wolkje melk* is, en ondanks het feit dat het gebruik van dialect niet bevorderlijk is voor een anderstaligen, blijkt

het soms onvermijdelijk om voor een veelvoorkomend dialectwoord als *pertang* bij Els te rade te gaan.

Herwig en Olivier

Een omgeving waarin taal letterlijk spelenderwijs aangebracht kan worden, is die van de sportclub. Voor de derde aflevering trok RINGtv naar het complex van voetbalclub Groot Dilbeek. Olivier Derweduwen is daar jeugdcoördinator. Frans is zijn moedertaal. ‘We respecteren iedereen, maar vragen dat iedereen op de club Nederlands spreekt. Ik probeer daarin een voorbeeld te zijn voor de spelers.’ Olivier krijgt daarbij de hulp van Herwig Evenepoel, ex-bestuurslid van de club, die soms met Olivier langs het terrein komt staan om aan te geven dat *het (van het lichaam)* is in plaats van *de lichaam* en dat je ook *druk kan zetten* in plaats van te *pressen*. Herwig vindt het belangrijk de taaltips te doseren. ‘Als ik telkens woord na woord zou verbeteren, dan zal er minder blijven hangen en voelt de persoon zich misschien ook in het defensief geduwd.’ Wel houdt Herwig eraan consequent en tegen iedereen Nederlands te praten. ‘Op die manier wordt het ook normaal.’

Marc en Ange

De laatste reportage maakt duidelijk dat ook burens elkaar op een eenvoudige manier kunnen helpen. Zo woont Marc Dillen uit Asse in dezelfde straat als de uit Rwanda afkomstige Ange Habineza en haar kinderen. Ange heeft haar Nederlands mede te danken aan Marc, die met synoniemen en desnoods met gebaren de betekenis van nieuwe woorden duidelijk maakt. Hij heeft het geduld om die verdraaid moeilijke lidwoorden te corrigeren. ‘Het kost mij niet meer moeite dan een praatje met een Nederlandstalige buur.’

i Bekijk de reportages op www.ringtv.be/taalhelden en lees meer op www.derand.be/nl/tips-nederlandstaligen

Kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens

‘Kinderarmoede bestrijden, moet topprioriteit zijn’

‘Naar kinderen luisteren, gebeurt veel te weinig. Zeker nu. De impact van corona op kinderen en jongeren is heel groot’, zegt kinderrechtencommissaris Caroline Vrijens.

TEKST Anne Peeters • FOTO Filip Claessens

Sinds augustus 2019 is Caroline Vrijens uit Sint-Pieters-Leeuw de nieuwe kinderrechtencommissaris. Na haar rechtenstudies werkte ze voor de overheid ruim tien jaar mee aan de planning en uitbouw van de integrale jeugdhulp. Het viel haar meteen op: er wordt veel te weinig naar kinderen en jongeren geluisterd. Nochtans is dat recht op inspraak vastgelegd in artikel 12 van het Kinderrechtenverdrag.

Dat zou één van de speerpunten van het Kinderrechtencommissariaat worden, maar toen kwam corona met een zware impact op het leven van kinderen en jongeren. Vooral voor kinderen die in armoede opgroeien. Dat zijn er best veel. Volgens recente cijfers van Kind & Gezin leeft 14% van de kinderen in Vlaanderen in armoede. Dat aantal stijgt nog steeds. Op twee decennia tijd is het zelfs verdubbeld.

Dat zijn schrikbarende cijfers. Hoe kunnen we die trend keren?

‘De cijfers tonen aan dat we in het verleden niet bepaald succesvol waren in het bestrijden van kinderarmoede, maar het moet een topprioriteit blijven. We moeten die trend absoluut keren. Het kan wel degelijk als we de juiste dingen doen. Veel van onze adviezen gaan daarover. Minister voor Armoedebestrijding Wouter Beke (CD&V) legt momenteel de laatste hand aan een Vlaams Actieplan Armoedebestrijding. Daar verwachten wij veel van. In dat plan is kinderarmoede een belangrijk onderdeel. Dat is nodig, want jaarlijks krijgen wij zo’n 1.200 meldingen over schendingen van kinderrechten. Bij de meeste gevallen gaat daar een armoedeproblematiek achter schuil. Voor kinderen die opgroeien in een financieel moeilijke situatie zijn de randvoorwaarden dikwijls niet aanwezig om ervoor te zorgen dat hun kinderrechten gewaarborgd worden.’

De vorige minister voor Armoedebestrijding Liesbeth Homans (N-VA) zei dat ze afgerekend mocht worden op het terugdringen van de

armoede, maar ze slaagde daar niet in. Zal dat nu anders zijn?

‘Het is goed dat er een minister is die het armoedebeleid coördineert, want verschillende experten geven aan dat de versnipperde bevoegdheden de zaak niet vooruit helpt. Er moet meer samenwerking komen tussen de verschillende niveaus. Het leefloon en de steun zijn bijvoorbeeld federaal. Een gedeelte is regionaal: het woonbeleid, de ondersteuning van gezinnen, tewerkstelling, onderwijs, welzijn, ... In het laatste Vlaamse regeerakkoord wordt (kinder) armoedebeleid nog een stukje verder gedecentraliseerd. Lokale besturen zullen daarvoor extra middelen krijgen en moeten zelf hun beleid uittekenen. Dat is een hele uitdaging die we aandachtig zullen moeten opvolgen. We weten wel dat hulp vaak te hoogdrempelig is. Dikwijls is er aanbod, maar de mensen die het nodig hebben, worden niet altijd bereikt. Op Vlaams niveau denk ik meteen aan het groeipakket (de vroegere kinderbijslag, n.v.d.r.) dat een belangrijk instrument kan zijn om die kinderarmoede aan te pakken. En een goed woonbeleid met veel meer sociale woningen, want huisvesting is echt een knelpunt. Het is ook belangrijk om ambitieus te blijven en in te zetten op structurele veranderingen. Hoe vroeger je in een kinderleven het verschil kan maken, hoe groter de kans dat je echt iets kan veranderen. Dat kan bijvoorbeeld met goedkope kinderopvang, een goede begeleiding in scholen die de signalen opvangen en mee kunnen helpen of doorverwijzen.’

De kinderarmoede blijkt nu ook te stijgen in kleinere steden en randstedelijk gebied. Zie je daar tekenen van?

‘We kennen allemaal wel gezinnen die het moeilijk hebben. Ik ontmoet veel leerkrachten die de lege brooddozen en het gebrek aan winterkleden niet meer kunnen aanzien. Het bewustzijn dat er iets moet veranderen, lijkt mij groter te worden. Het is fantastisch dat mensen zelf initiatieven nemen om armoede te bestrijden, maar het is en blijft een structureel probleem dat ook structureel aangepakt moet worden. Het doorbreken van de armoedecirkel is de grootste uitdaging. Dat begint in de kinderopvang en op school. Als kinderen in die eerste zo belangrijke levensjaren geprikkeld worden en de juiste bagage meekrijgen, kan die cirkel worden doorbroken. Het is een cruciale leeftijd. Vaak zijn we gewoon te laat. Deze kinderen hebben dikwijls al veel kansen gemist op vlak van taalontwikkeling en cognitieve-sociale vaardigheden. Kinderen moeten terecht kunnen in een opvang zodat ouders

kunnen gaan werken of een opleiding volgen.’

‘Sommige gemeenten hebben minder te maken met kinderarmoede dan andere, maar let op, armoede is vaak verdoken. De vraag zal zijn hoe lokale besturen hun taak op dat vlak zullen invullen. Meer decentraliseren roept echter meteen ook een nieuwe, belangrijke vraag op: hoe garandeer je als maatschappij dat de kansen voor kinderen overal gelijk zijn?’

Het bestrijden van kinderarmoede is een speerpunt voor het Kinderrechtencommissariaat. Heeft de huidige situatie met corona dit bemoeilijkt?

‘Ja, dat heeft serieus wat roet in het eten gegooid. Tot 2021 blijven we focussen op kinderarmoede. We zullen met lokale besturen praten en meedenken over hoe ze een kinderrechtenkader kunnen uitvoeren. Daarnaast vragen wij ook aandacht voor kinderen en jongeren tijdens corona. In de ad hoc coronacommissie in het Vlaams Parlement hebben we aangeklaagd dat kinderen en jongeren te weinig gehoord worden tijdens deze crisis, terwijl de impact op hen gigantisch is. Geen vrienden en familie zien, niet naar school kunnen gaan, geen sportactiviteiten of jeugdbeweging, beperkt buiten komen, ... dat is allemaal ongezien. Uit reacties en eigen onderzoek weten we dat de gevolgen vooral voor kwetsbare kinderen en jongeren groot is. Voor kinderen die in armoede opgroeien of niet meer thuis wonen, is de impact nog vele malen groter. De hulpverlening viel weg, ze mochten geen bezoek krijgen. Ze hebben niet of slechts moeizaam kunnen inpikken op het afstandsonderwijs. Ook kinderen met een beperking die geen therapie meer kregen en maanden in hun ontwikkeling zijn teruggezet. Het zijn heel verontrustende signalen die we krijgen.’

‘Op onze website vind je de enquête *Jongeren en corona*. Tot onze grote verbazing hebben daar

meer dan 44.000 kinderen en jongeren op gereageerd. Dat is massaal en het bewijst hoe groot de impact is. Ik denk ook dat het zo'n succes was omdat kinderen en jongeren eindelijk eens een keer mochten zeggen wat zij ervan dachten. De conclusies zijn helder: veel kinderen en jongeren hadden niemand meer om mee te spelen. Ze misten de school. Veel kinderen kwamen bijna niet buiten en hadden niks te zeggen over de regels en richtlijnen die ze kregen opgelegd. We vragen aandacht voor onderwijskansen en goede zorg voor kinderen tijdens corona, aandacht ook voor geweld, want we weten dat het huishoudelijk geweld is toegenomen. Op dit moment (begin november, n.v.d.r.) zijn de cijfers terug aan het stijgen, wij zijn heel ongerust. Als er terug zeer zware maatregelen of een lockdown zouden komen, zal het effect nog jarenlang doorwerken. Dat moeten we zien te vermijden.’

We hebben het hier veel gehad over corona en kinderarmoede. Zijn er nog andere punten waarvoor je meer aandacht wil?

‘Een eerlijke kans op goed onderwijs voor elk kind, op ontwikkeling van zijn of haar talenten, is cruciaal. Zeker voor kinderen in de zorg, kinderen die geplaatst zijn in een voorziening of kinderen met een beperking: daar zijn de wachtlijsten lang, te lang. De komende jaren willen we ook werken rond de bescherming van de fysieke en mentale integriteit van kinderen. Dan heb ik het ook over vechtscheidingen en de psychologische terreur die daar soms mee gepaard kan gaan, over geweld tegenover kinderen binnen en buiten het gezin, zoals het systematisch gebruiken van geweld in de opvoeding. België is een van de weinige landen die niets in de wetgeving heeft geformuleerd om elke vorm van geweld in de opvoeding te weren.’

‘Combattre la pauvreté infantine doit être la première des priorités’

‘Nous n’écoutons pas assez les enfants. Et certainement durant cette période car l’impact du coronavirus sur les enfants et les jeunes est considérable’, dit Caroline Vrijens, la commissaire des droits de l’enfant. ‘Nous connaissons tous des familles qui vivent des situations difficiles. Je rencontre de nombreux enseignants qui ne supportent plus de voir des boîtes à tartines vides ni le manque de vêtements d’hiver. Il me semble que nous sommes de plus en plus conscients que les choses doivent changer. Le

fait de prendre soi-même des initiatives pour combattre la pauvreté est une idée fantastique, mais c’est et cela reste un problème structurel auquel il faut donner des réponses structurelles. Casser le cercle vicieux de la pauvreté est le plus grand des défis.’ Il semblerait que les administrations locales se veront confier un rôle plus important à fin de réussir freiner la pauvreté infantine. ‘Ceci suscite d’emblée une nouvelle question: comment garantir une égalité des chances pour les enfants dans notre société?’

Een groter groener geheel

Het ziet er steeds meer naar uit dat het *Plan Boommarter* uitgroeit tot een groot project met een grote maatschappelijke betrokkenheid van heel wat spelers. Zowel de overheid als verenigingen en particulieren zetten hun schouders onder de ambitie om meer en betere natuur te voorzien in een duizenden hectare groot gebied tussen pakweg het Hallerbos en het Meerdaalwoud. **TEKST** Herman Dierickx • **FOTO** Filip Claessens

Een paar maanden geleden kondigde een triomfantelijk persbericht aan dat de oppervlakte van het Hallerbos met 10% was aangegroeid tot 622 ha. Eind vorige maand was er een grote bosplantactie voorzien en op 15 december zouden zoveel mogelijk mensen worden betrokken bij de realisatie van dit ambitieuze doel. Jammer genoeg gooide corona roet in het eten en moesten beide publieksactiviteiten worden afgelast. Maar om niet te veel tijd te verliezen, gaan zogenaamde *kernvrijwilligers*, mensen die nauw betrokken zijn, al een deel van de plantacties uitvoeren. Na Nieuwjaar hoopt men om alsnog een grote publieksactiviteit te organiseren om bijkomend bos aan te planten.

Particulieren aller landen

Opvallend: niet alleen de overheid en natuurverenigingen (Agentschap voor Natuur & Bos (ANB), Natuurpunt, Regionaal Landschap Pajot & Zenne, stad Halle), zetten zich in voor het ecologische netwerk en de bossen, ook bewoners zetten er hun schouders onder. Ze doen dat door bijvoorbeeld hun tuin te vergroenen en in te schakelen als verbindingzone tussen twee natuurplekjes. Zo maken ze onlosmakelijk deel uit van het grotere, groene geheel. Misschien is dit wel een unicum, want dit soort uitgebreide, onderlinge samenwerking vind je elders weinig tot niet.

Medetrekker Patrick Huvenne, houtvester van het ANB en inwoner van Hoeilaart, is fier op de realisaties tot nu toe. 'Toen we vijftien jaar geleden het Plan Boommarter opstartten, kwam het redelijk traag op gang', herinnert hij zich. 'We hadden voor ons initiatief goed gekeken naar het *Plan Zeehond* dat toen al een tijdje liep in de IJzervallei aan de kustpolders, maar vooraleer we het verhaal voldoende konden stofferen en er een degelijke visie aan koppelen gingen er wat jaren overheen. Vandaag valt de puzzel mooi in elkaar. Enkele voorbeelden illustreren dat. Minister voor Omgeving Zuhal Demir (N-VA) wil er absoluut 4.000 ha bos bij in deze legislatuur, de stad Halle zet in op meer lokaal groen op haar grondgebied, de burgemeester van Overijse participeert in het *Plan Vliegend Hert* door een broedhoop aan te leggen in haar tuin,... De mensen pikken dat op en willen ook iets doen. Het Plan Boommarter is een

Tom Serkeyn is journalist bij RINGtv en violist bij de Vilvoordse muziekgroep Zakdoek. Hij is geboren in Brussel en woont in Peutie. Voor RandKrant schrijft hij afwisselend met Fatima Ualgasi, Joris Hintjens, en Dirk Volckaerts de column *mijngedacht*.

uitstekende gelegenheid om de grootschalige natuur daadwerkelijk te helpen. Niet enkel door de hardcore groene enthousiastelingen, maar met iedereen die dat wil.'

Concreet voorbeeld

De maatschappelijke context van vandaag helpt om mensen actief te betrekken. 'Iedereen weet nu stilaan dat we een biodiversiteits- en klimaatcrisis doormaken en wil meehelpen om het tij te keren. Op deze manier wordt het allemaal heel concreet, en dat is nodig omdat de problematiek intussen alleen maar dringender is geworden. Niks doen, is geen optie meer en het Plan Boomarter vult de actuele noden heel concreet en op mensenmaat in.

'Ons plan dient intussen als voorbeeld voor andere initiatieven zoals het *Plan Kiekendief*, dat intussen goed loopt in de zuidrand van de provincies Vlaams-Brabant en Limburg. En een paar jaar geleden was er het ballonnetje voor een Nationaal Park Brabantse Wouden, waarvan de oppervlakte grotendeels overlapt met en geïnspireerd is op het Plan Boomarter.' De Vlaamse

Het komt niet vaak voor dat particulieren hun tuin vergroenen en er verbindingen tussen twee natuurplekken van maken.

Regering is in gang geschoten om dat Nationaal Park alle kansen te geven en daar zal ook het Plan Boomarter wel bij varen.

Om maar te zeggen, na een periode van relatieve radiostilte komt er plots een stroomversnelling die de komende jaren wel eens zou kunnen uitgroeien tot een heuse maatschappelijke beweging met veel deelnemers van allerlei slag. Dat is nu net wat mens en natuur nodig hebben. Hier liggen grootse verwezenlijkingen voor het rapen. Misschien moet het er nu maar eens van komen. Het zou een geweldige opsteker zijn voor de zuid- en ooststrand rond Brussel. *Als je er in gelooft gebeurt het ook*, hebben we ooit geleerd. Hopelijk is deze uitspraak ook toepasbaar op het Plan Boomarter.

Peutie, 11 november 2020

Peutie davert op zijn grondvesten. Al dagenlang worden straten en trottoirs met veel ijver opengebroken door Proximus om een kabel te trekken die ons, naar het schijnt, binnenkort de kans biedt om aan te sluiten op het supersnelle glasvezelnet van 's lands grootste telecombedrijf. Tja, dat zal wel, maar eerst moet je er wat voor over hebben. Zonder voorafgaande kennisgeving streek hier een legertje potige straatwerkers neer gewapend met drilboren, pneumatische hamers en graafmachines. Elke morgen om halfzeven ontketenen ze een hels kabaal dat aanhoudt tot na zonsondergang. Gelukkig ga ik werken overdag, maar twee huisgenoten zijn telewerkers, 's avonds zijn ze zo doof als Beethoven.

Vandaag is het 11 november, Wapenstilstandsday, een wettelijke feestdag. Ik dacht thuis eens met volle teugen te genieten van een rustig dagje lockdown. Maar neen hoor, van een tijdelijk bestand wil Proximus niet weten, ook nu gaat het gedokker en geklop onverminderd voort. Na een uur of wat heb ik het gehad. Overspannen en doorheen geschud van het permanente gedaver ontvlucht ik het huis, even een luchtje scheppen. Buiten kijk ik snel nog even of mijn voorgevel nog geen barsten of scheuren vertoont, dan zet ik er de pas in richting dorpscentrum.

Aan het herdenkingsmonument voor de gesneuvelden houd ik halt. Niemand te bespeuren, hoe anders dan anders op 11 november. Geen vlaggen, geen toespraken, geen Last Post. Er ligt slechts één krans, van Proximus denk ik, uit gêne, want tenslotte ontheiligen ze deze dag. In vrede, want zoals je weet zijn we nu in oorlog met een

virus, is er een optocht van aan het oorlogsmonument tot aan de begraafplaats van Peutie. De harmonie op kop met in het kielzog de burgemeester en enkele schepepen die zich niet hebben overlappen, de oud-strijders en een handvol militairen, een delegatie van de brandweer en afgevaardigden van de lokale verenigingen. Opnieuw een korte plechtigheid en dan de kroeg in, klinken op de wereldvrede.

Maar vandaag niks daarvan. Ik sta moederziel alleen op de begraafplaats. Ik kijk naar de namen van de doden van 1914-1918, die ook hier in steen staan gebeiteld. Vlakbij, in twee 'Commonwelth War Graves' liggen A.W. Hoart en L.J. Walters van de Grenadiers Guards broederlijk naast mekaar. 33 en 20 jaar, gesneuveld in mei 1940. Wie waren die onfortuinlijken, hoe kwamen die in godsnaam in Peutie terecht? En dan is er nog een verweerde gedenkplaat: 'Aan onze dorpsgenoten geslachtofferd door de Duitschers. 25/08/1914'. Vijf onschuldige burgers, vier uit Zemst en één uit Mechelen, werden hier in duistere omstandigheden geëxecuteerd. Een mens wordt er stil van.

Ondanks het lawaai, want in de verte hoor ik het gedreun van de machines in mijn straat, dreigend als het gerommel aan het front. Het weer is somber en kil, het is tenslotte 11 november, maar plots breekt de zon door de wolken! Ik ontwaak uit mijn somber gepeins en denk: 'Laat dat verleden toch rusten, zo te zien ben je toch de enige die er wakker van ligt. Blik hoopvol vooruit naar de toekomst. Binnenkort kan je aansluiten op het supersnelle glasvezelnet van Proximus!' Wat wil een mens nog meer?

TEKST Tom Serkeyn • FOTO Filip Claessens

Of hoe het verleden de essentie van het heden blootlegt.

Brusselstraat 287
(Groot-Bijgaarden)

Honger in de stad

inkomsten haalt uit de verkoop aan de stad, kan de ligging niet beter. Nu zijn het auto's die dagelijks langs de boerderij trekken, maar zo'n 70 jaar geleden bepaalde het gekletter van de paardenkarren beladen met de goederen van de boeren uit de wijde omtrek het ritme van de weg. Intussen kroop de stad dichterbij en werd de boerderij een vreemde in haar buurt. De boer verdiende zijn brood, maar de stad stak hem voorbij.

Boerkozen

Brussel en haar landbouwers delen een intense band. De stad bedankte zijn stadsboer zelfs met een naam: *boerkoos*. Ze waren niet zomaar keuterboeren, maar tuinders die de stad al eeuwen met voedsel verzorgden. Zij beoefenden hun stiel al tijdens de middeleeuwen, toen zij de vochtige gronden aan de oevers van de Zenne drooglegden. Deze moerassen bezorgden hen hun naam: *broekluden* dat verfransde naar *broeckoys*. Na de middeleeuwen en zeker in de 17e eeuw raakte de stad steeds voller en nam de druk op de beschikbare grond toe. Noodgedwongen verlieten de boeren hun gronden aan de Zenne en ze trokken verder naar de dorpen net buiten de stadspoorten zoals Sint-Joost, Sint-Gillis of Schaarbeek.

Na 1830 veranderde de verhouding tussen de stad en het platteland grondig. Aangevoerd door de tricolore stapte ons land de moderniteit tegemoet met Brussel als hoofdstad. Als politieke, economische en culturele spil van het land was Brussel een thuis voor een nieuwe en kapitaal-krachtige burgerij. Ook de stadsuitbreiding nam een hoge vlucht en de vroegere tuindorpen als Sint-Gillis, Sint-Joost en Schaarbeek ontwikkelden mee tot voorsteden. Opnieuw moesten de kleine boeren vertrekken, ditmaal richting Koekelberg, Anderlecht of verder nog naar Dilbeek.

De band die Brussel met haar boeren heeft, is gelaagd. Ze vertelt een geschiedenis van afstoten en aantrekken, van last maar ook van liefde. De nood aan voedsel voor de stad zorgde voor welvaart in de omliggende dorpen en de wederzijdse afhankelijkheid was groot. De liefde is nog

De band die Brussel met haar omliggende platteland heeft, is complex. Het platteland verzorgde de stad, maar voelde zich ook door haar uitbreidingen bedreigd. Omgekeerd gaf de dynamiek van de stad de nodige impulsen aan de landbouwers om te experimenteren en zich te specialiseren.

TEKST Koen Demarsin • FOTO Filip Claessens

De globalisering van de voedselmarkt en enkele crises maakten deze band nog brozer. De vernieuwde aandacht voor duurzaamheid en lokale producten helpen alvast om opnieuw een goede balans te vinden.

Brusselstraat

Het is ochtend in Groot-Bijgaarden en de auto's schuifelen langzaam in de richting van de stad. Niet alleen de snelwegen zijn verzadigd, maar ook andere toevoerwegen lopen vol, zoals de veel oudere Brusselstraat. Zolang het dorp zich herinnert, is deze straat een drukke baan die de stad met het platteland verbond.

Op de weg ligt nummer 287, een eenvoudig erf aan de straatkant met erachter de oude boerderij. Het is een simpel bakstenen gebouw met pannendak en witgeverfde vensters. Het lange veld ligt er altijd netjes bij, kaal en strak in de winter, maar vanaf het voorjaar brengt het haar rijke oogst voort. Voor een boer die zijn

merkbaar in de zoete herinnering aan *La Belle Maraîchère*, de mooie boerin die voortleeft in de naam van het restaurant op het Sint-Katelijneplein, waar de boeren ooit markt hielden.

Overzees graan

De beslissing van baron de Peuthy uit Huldenberg om de resterende druiven uit zijn serre met hovenier Felix Sohie mee te geven, was wellicht toeval. Maar de beslissing die Felix nam om de druiven niet zelf op te eten, maar ze naar de markt te brengen, had meer met inzicht te maken. 1865 betekende het begin van de tafeldruiventeelt die gedurende een eeuw het uitzicht van de IJsevallei zou bepalen. De smaak sloeg blijkbaar aan bij het Brusselse cliënteel en Felix begon, samen met zijn broers, een eigen bedrijf in Hoeilaart. Het legde hun geen windeieren. Tegen de eeuwwisseling bezitten de broers zo'n 6 ha aan serres. Aangetrokken door hun succes, startten andere telers hun eigen productie op,

---

In die late 19e eeuw was de Rand van Brussel een laboratorium waar de smaken van de burgerkeuken hun vorm kregen.

---

zodat de druivenstreek zich uitbreidde naar Overijse, Huldenberg, Duisburg en Terhulpen.

In die late 19e eeuw was de Rand van Brussel een laboratorium waar de smaken van de burgerkeuken hun vorm kregen. Kip, witloof of plattekaas,... ze werden vaak uit oudere soorten en producten verfijnd tot een rijke, smakelijke keuken. De burgerij zorgde voor de omstandigheden waarbinnen experiment loonde. Zij beschikte over de middelen en stond open om nieuwe, exotische en verfijnde producten te leren kennen. Maar het was niet alleen aan de burgerij te danken dat de boeren in de Rand experimenteerden met nieuwe teelten. De aanleiding was van een heel andere orde en de reden

is ver buiten België te zoeken. De landbouw in de 19e eeuw was steeds meer op internationale leest geschoeid en België was steeds meer aangewezen op de internationale markt. En wat op wereldschaal gebeurde, was ook bij ons voelbaar. De internationale markt zorgde weliswaar voor de invoer van goedkope graan uit de Verenigde Staten en Canada, maar het veroorzaakte rond 1880 ook een heuse landbouwcrisis in Europa. De inkomsten van de lokale boeren daalden en om niet ten onder te gaan, gingen zij op zoek naar andere activiteiten om hun verlieslatende teelten te vervangen.

Uit het dal

Zo zette de crisis een hele keten van reacties in beweging die uiteindelijk zou leiden tot het diverse voedsellandschap in de stadsrand. De witloofteelt bood een goed alternatief, net zoals de druiventeelt. De scherpe prijsdaling maakte van graan bovendien een goedkope grondstof. Melk was intussen ook overvloedig beschikbaar, want boeren schakelden steeds meer over op de runderenkweek. Dit kwam op haar beurt de kippenkweek ten goede, want kippen hebben net als mensen nood aan eiwitrijk voedsel of granen. Vanaf het eind van de eeuw gingen poeliers uit Merchtem, Opwijk of Londerzeel zich specifiek toeleggen op de Brusselse markt. Experimenten in de streek leidden zelfs tot een nieuwe luxeuze soort: de Mechelse koekoek.

Ten zuiden van Brussel begonnen de dorpen langs de Zenne zich omstreeks 1880 toe te leggen op de productie van kaas. Ook dit was niet nieuw, maar de grotere melkoverschotten door de stijgende veestapel, hielp de kaasproductie een heel eind vooruit. Rond Halle steeg het aantal bedrijven die plattekaas, mandjeskaas en schepkaas produceerden. Verder had de Zennevallei tussen Vilvoorde en Halle zijn lambiekbrouwers, Linkebeek had zijn broodbakkers, Sint-Genesius-Rode zijn taartenbakkers. Aardbeien kwamen uit de buurt van Dilbeek en in Vlezenbeek wachtten Brusselse handelaars tot de boerentram

aankwam om het fruit te kopen dat de boeren uit de omgeving meebrachten.

Radijzen en pijpajuntjes van de boerkozen, plattekaas en kriekenlambiek, het waren vaste ingrediënten voor een maaltijd in de estaminets op de buiten, waar de burgers uit de stad op zondag naartoe trokken. Tussen de kriegelaren in Schaarbeek of in de afspanningen in Ukkel of Drogenbos vergaten ze de dikke stadslucht in de idylle van het platteland. De Brabantse keuken is daarmee ook een Brusselse keuken. De landbouwers maakten van de Rand een rijkgeschaakte landbouwstreek waarvan de herinnering tot op vandaag voortleeft. De inwoners van Drogenbos werden *kaaskrabbbers* genoemd, die van Londerzeel *kiesenplukkers*. Reuzin Triene uit Sint-Genesius-Rode draagt een broodmand mee en Felix Sohie is zowat overal terug te vinden: als straatnaam, standbeeld of bieretiket.

Gevormd land

Al zijn intussen de meeste serres verdwenen, de sporen die de druiventeelt naliet in het landschap blijven goed herkenbaar. Langs invalswegen en hoog op de heuvelflanken waar ooit de serres stonden, staan nog de rijzige villa's die de serristen er neerzetten. Van kleinere villa's tot echte burgerlijke paleisjes die de Brusselse mondaine architectuur naar het platteland bracht. De rijkdom die de druiventeelt voor de inwoners bracht, is nog duidelijk zichtbaar. De nieuwe teelten en producten gaven op hun beurt het landschap opnieuw vorm. Zoals de serres zich uitstrekten over de heuvelkammen rond de vallei van de IJse, zo bedekten witlooftunnels de landbouwgronden tussen Leuven en Brussel. De witloofboeren uit Haren kregen ook hun eigen huizen, weliswaar geen stadspaleizen, maar een mengeling van een stedelijk burgerhuis en een boerderij, gebouwen van twee verdiepingen met aan de zijkant een inrijpoort en achteraan het *kuiskot* voor het loof.

De impact van de voedselproductie was bij wijlen enorm. Sommige dorpen groeiden uit tot ►

Moestuintjes (Haren)

► echte industrielandenschappen. Tussen het einde van de Tweede Wereldoorlog en het begin van de jaren 60 bedekten zo'n 35.000 serres de druivenstreek. Hoeilaart stond bekend als het glazen dorp. De impact die dit op het landschap en op het klimaat had, valt niet te onderschatten. In de koude seizoenen werden alle serres met kachels verwarmd, zodat er bijna het hele jaar door druiven waren. Ook witloofteelers verwarmden hun tunnels met kachels. Het is niet verwonderlijk dat deze sectoren die erg afhankelijk waren van fossiele brandstoffen een flinke knauw kregen toen in de jaren 70 de energiecrisis uitbrak.

Terug naar eerlijk en dichtbij?

In Haren zijn de meeste witloofvelden intussen ingenomen door nieuwbouw, maar ook door kleinere velden en volkstuintjes. Al is het niet meteen voor de Brusselse markt en verdween de boerkoos bijna volledig uit het land, de nieuwe tuinders kweken er voor eigen gebruik en zetten de traditie van kleinschalige landbouw voort. De energiecrises, het sinds de jaren 60 steeds verder openstellen van de Europese Markt voor buitenlandse producten en de opkomst van de supermarkten bezorgden lokale boeren en telers rake klappen.

Sommige teelten en producten uit de streek overleefden de moeilijke jaren, al moesten de makers creatief op zoek naar nieuwe oplossingen en andere afzetmarkten en blijft het dansen op een slappe koord. Vaak is het de combinatie tussen duurzaamheid, respect voor de traditie en inzet op kwaliteit die hen hielp om het hoofd boven water te houden, want concurreren op prijs en massaproductie was onbegonnen werk. Wie overblijft, maakt gegeerde maar dure kwaliteitsproducten die intensief werk vragen. Grondwitloof uit Brabant en Brussel en de tafeldruif worden nog op een veel beperktere schaal geteeld. Van de ooit ruim 3.000 druiventelers blijven er nu een handvol over. Samen met de Mechelse koekoek genieten deze teelten intussen van een bescherming als streekproduct. Vooral de lambiekbieren overleefden de moeilijke jaren met een zeker succes, al is de schaal ook

kleiner dan vroeger. Op één Brusselse brouwerij na bleven vooral brouwers en stekers in de zuidrand en het Pajottenland in bedrijf. Intussen trekt het bier terug aan, kunnen bestaande brouwerijen uitbreiden en zien nieuwe stekerijen en brouwerijen als Tilquin in Rebecq, net over

De impact van de voedselproductie was bij wijlen enorm. Sommige dorpen groeiden uit tot echte industrielandenschappen.

de taalgrens, of Lambiek Fabriek uit Ruisbroek het levenslicht.

De nieuwe nood aan duurzaamheid, kwaliteit en ambacht is de grote supermarkketens niet ontgaan. Wellicht niet toevallig in een oude hoeve buiten de stad opende Colruyt in 2014 haar eerste Cru-winkel in Overijse. De ontwikkelaars spelen in op het gevoel van ambacht, op het idee van markt en versheid, metier en zelfs nabijheid, zonder het luxe te willen noemen. Dat Colruyt hiervoor een van de rijkere gemeenten in

de Rand met kapitaalkrachtige inwoners uitkoos, ligt in de lijn van de verwachtingen. In 2021 moet een vierde Cru-vesting opengaan aan de andere Rand van de stad, in de oude geuzebrouwerij Eylenbosch in Dilbeek. Voor het winkelconcept lijkt de band met de streek en haar voedselverleden een troef te zijn geworden.

En de boer?

Op een dag zal de boer aan de Brusselstraat 287 zijn laatste groenten oogsten. De boerderij is oud. De grond ervoor is waardevol, niet in het minst voor bouwheren op zoek naar een goed perceel. Wie weet, loopt het niet zo'n vaart en blijft deze plek weerbarstig in haar buurt en kan ze haar rol als verstrekker van voedsel in de nabijheid van de stad behouden. Al zijn de boerkozen bijna verdwenen, de nood aan nabij voedsel zal blijven bestaan.

i Zie je nog resten in jouw omgeving (gebouw, straatnaam,...) die verwijzen naar de voedselband tussen Brussel en de Rand? Deel ze op de facebook-pagina van RandKrant. Auteur Koen Demarsin reageert.

DE Hunger in der Stadt

Brüssel und seine Landwirte verbindet ein enges Band. Es ist eine Geschichte der Abstoßung und Anziehung. Der Bedarf an Nahrungsmitteln für die Stadt brachte Wohlstand in die umliegenden Dörfer. Die gegenseitige Abhängigkeit war groß. Im späten 19. Jahrhundert waren de Rand von Brüssel ein Laboratorium, in dem die Geschmacksnoten der bürgerlichen Küche Gestalt annahmen. Hühnchen, Chicoree oder Plattekaas,... sie wurden oft aus älteren Sorten und Produkten zu einer reichen, schmackhaften Küche verfeinert. Die Bourgeoisie hatte die Mittel und war offen,

neue, exotische und raffinierte Produkte kennen zu lernen. Doch die Agrarkrise von 1880 zwang die örtlichen Bauern, sich nach anderen Aktivitäten umzusehen. So setzte die Krise beispielsweise eine ganze Kette in Gang, die schließlich zu der vielfältigen Nahrungsmittellandschaft am Stadtrand führen sollte. Die Energiekrisen, der freie Markt und der Aufstieg der Supermärkte trafen die Bauern und Erzeuger vor Ort hart. Einige Kulturen und Produkte überlebten nur schwer. Nachhaltigkeit, Respekt vor der Tradition und Engagement für Qualität machen oft den Unterschied aus.

3 | DE MENS EN ZIJN DING

Vissen met de magneet

Nadim Ghandour en Dimitri Ticket vissen in het kanaal. Niet op karper of brasem, maar op zware metalen die op de bodem liggen te roesten. Met hun magneten halen ze schroot, oude moto's, wapens, munten en drugs uit het water.

TEKST Michaël Bellon • FOTO Filip Claessens

Magneetvissen is een minder gekende vorm van vissen. Nadim Ghandour uit Sint-Katharina-Lombeek begon er een jaar of vier geleden mee. 'Ik las een artikel in de krant over een aantal jongeren die munitie van de Bende van Nijvel uit het kanaal naar boven hadden gehaald en ik was verkocht, nieuwsgierig als ik was om te zien wat ik allemaal zou vinden.'

Meestal trekt hij naar het kanaal Brussel-Charleroi in Anderlecht of Molenbeek. In het begin bestond zijn vangst bijna uitsluitend uit oud ijzer. 'Niet slecht, want je draagt bij aan het milieu en het schoonmaken van de waterwegen. Dat is een van de redenen waarom we het doen. Met mijn eerste magneet, die 140 kg kon trekken, kwam ik echter niet veel verder dan een paar schroeven en een kroonkurk. Nu heb ik een magneet die 500 kg kan trekken. Daarmee haal ik in een sessie 500 à 800 kilo naar boven. Tot nu toe heb ik in totaal zo'n 7 à 8 ton uit het kanaal gehaald.' Sinds enige tijd gaat compagnon Dimitri Ticket mee. 'Je bent best met twee om een zware vangst naar boven te halen.'

Wapens, fietsen, schroot

De werkwijze is vrij eenvoudig. De magneet hangt aan een touw dat heen en weer door het water wordt getrokken. Een dreghaak kan helpen om grote stukken mee naar boven te trekken. Dikwijls gaat het om winkelkarretjes, fietsen of schroot. Al dat afval gaat naar de *oudijzerboer*. Lucratief is het zaakje niet, maar met de opbrengst kan Ghandour wel nieuw materiaal aankopen. Af en toe hangen er ook curiositeiten aan de magneet. Zo kwam hij in het nieuws toen hij een oude moto van het Belgische merk Flandria uit het kanaal haalde, type Rekord 5 Sport uit 1964.

Samen hebben ze ondertussen de Facebookgroep ND MetalDetection Benelux opgericht. Daarop posten ze regelmatig updates van hun vondsten en delen ze informatie met andere magneetvissers. Bijvoorbeeld over wat je moet doen als je gevaarlijke munitie hebt gevonden. Want dat gebeurt ook. Zo hebben ze zelf al kalashnikovs, revolvers, pistolen en munitie uit het water gevestigd. 'Daarvoor hebben we altijd een kist bij die we kunnen afsluiten, en dan bellen we meteen de politie om de vondst op te halen.' Wapens die niet met een misdaadonderzoek in verband kunnen worden gebracht, zoals een oude Colt uit 1905, mogen ze houden. 'Daarmee gaan we naar de proefbank voor vuurwapens in Luik om het wapen onklaar te laten verklaren en maken we het schoon in een elektrolysebad waarmee je roest kan verwijderen.'

Tegenwind

Oude munten komen ook wel eens aan de oppervlakte. En aan een fiets hing ook eens een rugzak met een gsm en een kilo hasj. Jammer genoeg is de ultieme goudschat nog niet opgedoken.

'Ooit hebben we een brandkast opgevestigd, maar daar bleek niets in te zitten. Het serienummer van zo'n brandkast kan de politie helpen bij een onderzoek.'

Af en toe krijgen ze tegenwind. 'In Brussel ziet de politie en de havenpolitie ons niet graag komen omdat andere magneetvissers hun rommel soms achterlaten. De Vlaamse Waterwegen waarschuwt ook voor het gevaar bij het vissen van oude munitie, maar wij geven die vondsten altijd aan, waarna de ontminningsdienst ze komt ophalen. Op die manier maken we de waterwegen veiliger voor schippers en zwemmers. In Wallonië zien ze ons graag komen, en het Agentschap Onroerend Erfgoed Vlaanderen, die de erkenningen tot metaaldetectorist uitdeelt, vindt het positief wat we doen.'

Tijdens corona gaan Ghandour en Ticket wat minder vissen omdat ze niet kunnen garanderen dat er geen omstaanders rond hen samentroepen. Mensen die iets kwijt zijn, kunnen wel een beroep op hen doen. 'Onlangs had een jongen zijn skateboard in het water laten vallen. Ik heb twee keer de magneet gesmeten en ik had hem beet.'

De coronacrisis toont ons hoe verwoestend een virus kan zijn. Maar ze onthult ook de stille kracht van mensen in de zorg. Terwijl de storm hevig woedt, doen zij wat ze kunnen om het schip overeind te houden. Hoe voelt dat?

‘Er is een **uitputtingslag** aan de gang’

Dirk Olemans
• Psychiater
• Diensthoofd psychiatrie
OLV Ziekenhuis
Aalst-Asse-Ninove

Het einde van 2020 nadert. Tijd om dit horribele jaar zo snel mogelijk weg te spoelen? Of net het moment om stil te staan bij de psychische schade van de coronastorm? Dirk Olemans, diensthoofd psychiatrie van het OLV Ziekenhuis in Asse, maakt een tussentijdse balans op. **TEKST** Nathalie Dirix • **FOTO** Filip Claessens

Hoe zou jij de psychische impact van de coronacrisis beschrijven?

‘Bij de eerste golf werden we als het ware overvallen. Plots werd onze manier van leven onderbroken. Je kan het vergelijken met een trauma. Een gevaar van buitenaf dwong ons anders te gaan leven. We hadden niet echt een andere keuze dan ons aan te passen aan de nieuwe situatie. Opmerkelijk is dat we dat ook met zijn allen gedaan hebben. We bleven doorgaan. Het systeem moest blijven draaien. Dat heeft ons een bepaalde houvast geboden. We zijn er vrij goed in geslaagd om ons materieel comfort te vrijwaren. Maar we deden ook aan *collectieve dissociatie*. Die term gebruiken we in de psychiatrie om te omschrijven dat iemand zijn bewustzijn afsnijdt van de werkelijkheid. Het is een mechanisme om met ingrijpende gebeurtenissen om te gaan.’

Hoe gezond is het om te blijven doorgaan?

‘We zagen een aantal mensen decompenseren. Ze klaptten in elkaar. Hen hebben we moeten opnemen op onze psychiatrische afdeling. Vaak zijn dat kwetsbare mensen voor wie hun sociale contacten een soort steunpilaar zijn. Door de lockdown vielen die contacten plots weg. Onverwerkte kwetsuren uit het verleden kwamen opnieuw naar boven. Het isolement werd ze te veel. Gevolg: ze zijn gecrasht. In ons liberaal-economische systeem hebben we ons vooral gefocust op het overeind houden van onze economie. Belangrijk, maar we hebben onderschat wat het met ons doet wanneer ons sociaal weefsel uiteenvalt. De psychische gevolgen daarvan zullen we pas op lange termijn zien.’

Staan we mentaal sterker om met de tweede golf om te gaan?

'Er is een uitputtingsslag aan de gang. Je merkt het ook bij het personeel in de zorgsector. Vandaag is het moeilijker dan in het voorjaar om gemotiveerd te blijven. Men vergelijkt de huidige toestand wel eens met een oorlogssituatie. Er is een wolk boven ons neergedaald die alles verandert. Ze bezorgt ons angst. En toch moeten we verder. De effecten van die permanente dreiging die in de lucht hangt, is op het eerste gezicht minder drastisch dan bombardementen. Maar vergeet niet: lichtere chronische stress erodeert ook. Kwetsbare groepen krijgen het opnieuw hard te verduren. Als je op een klein appartement in de stad woont, komt een quarantaine dubbel zo hard aan. Toch zie ik ook iets positiefs. De hele coronacrisis spreekt de mens aan om zichzelf te overstijgen en zich in te zetten voor de gemeenschap. De toewijding die ik onder meer bij ons personeel zie, is indrukwekkend. Men blijft zich inzetten om samen het gevaar te bestrijden. Die houding helpt ook om mentaal gezond te blijven. Het besef dat je iets zinvols doet, duwt je angsten weg.'

Willen we het virus onder controle krijgen, dan moeten we contacten met anderen vermijden. We moeten afstand houden om elkaar te beschermen. Dat voelt onnatuurlijk.

'Dat klopt. Als je in het verleden solide contacten hebt opgebouwd, dan heb je een basis waarop je kan terugvallen. Dan weet je dat je band voldoende sterk is om deze periode te overbruggen. Maar voor mensen die psychische problemen hebben, is dat een heel ander gegeven. Als hun contact met anderen verdwijnt, voelen ze zich werkelijk ontdeerd en in de steek gelaten. Als samenleving

hebben we de verantwoordelijkheid om deze mensen extra te ondersteunen. Je hoeft niet fysiek aanwezig te zijn om de andere te laten weten dat je met hem of haar meeleeft. Technologie kan daarbij helpen. Elkaar oprechte aandacht geven, is de sleutel.'

Er was weinig of geen aandacht voor rouw of troost. Creëert dat geen enorme leegte?

'In onze woonzorgcentra hebben er zich verschrikkelijke taferelen afgespeeld. Mensen die in de grootste eenzaamheid stierven, dat kunnen we als samenleving toch nooit aangaan? Ik hoop dan ook dat die verschrikking ons heeft wakker geschud om op een andere manier met onze ouderen om te gaan. Het commercialiseren van onze ouderenzorg is geen fraaie evolutie. Laat deze crisis het beginpunt zijn van een meer menselijke samenleving waarin niet alleen economische maar ook humane belangen primeren.'

Hoe is het om in deze woelige tijden aan het roer van een psychiatrische afdeling te staan?

'In het begin van de crisis was mijn grootste bekommernis om onze afdeling veilig te organiseren. Corona was een klap waarvan ik even moest bekomen om weer verder te kunnen. Maar het lukt, vooral omdat je een doel hebt. Natuurlijk duikt de angst voor de eigen gezondheid soms op. Maar ik sta daar niet te veel bij stil. We zijn er in de eerste plaats voor onze patiënten. Geef mensen de ruimte om hun verhaal te doen. Laat ze praten over hun angsten. Ik geloof in de kracht van het menselijke spreken. In elk van ons zitten er diepe gevoelens die vragen om het woord te krijgen. Als die in volle vertrouwen uitgesproken kunnen worden, dan werkt dat bevrijdend. De kracht van een echt, diepmenselijk gesprek is groter dan je denkt.'

FR 'Nous vivons une véritable guerre d'usure'

Quels sont les dommages psychiques causés par le corona? Dirk Olemans, chef du service psychiatrie à l'OLV Ziekenhuis de Asse, s'exprime: 'Les personnes qui ont peu de contacts réguliers éprouvent des difficultés. Nous avons aussi été témoins de scènes terribles dans nos maisons de repos. On s'est essentiellement concentré sur le maintien de notre économie. Ce qui est important. Mais nous avons sous-estimé l'effet des mesures lorsqu'elles ébranlent notre tissu

social. Les conséquences psychiques ne seront que visibles à long terme. Nous pratiquons la dissociation collective, un terme utilisé lorsqu'un individu coupe sa conscience de la réalité. C'est un mécanisme qui permet de faire face à des événements radicaux. En effet, nous vivons une guerre d'usure. C'est pour cette raison que nous devons permettre aux gens de s'exprimer. Je crois en la force de la parole. Être vraiment attentif l'un à l'autre, voilà la solution.'

De fiets, een topuitvinding

Inmiddels rijd ik 44 jaar met de fiets naar het werk. Toen was ik als tweewieler meestal moederziel alleen op de baan, te midden van de vele auto's. Hier en daar leverde het meewarige blikken op. Waarom riskeert die eenzame fietser zijn leven in de stank van de uitlaatgassen van al dat autogeweld? Dat beeld droeg ik vele jaren met me mee.

Sinds een tiental jaar kom ik echter steeds meer fietsende collega's tegen, en dit jaar is het pas echt raak. Mede door de coronacrisis en de inmiddels extra aangelegde fietswegen zie ik steeds meer mensen fietsen, wandelen en joggen. Ongelooflijk hoeveel er vanaf pakweg april zijn bijgekomen. Het zijn zeker niet allemaal *diehards*, want bij wat minder gunstige weersomstandigheden haken er nog velen af en liggen de fietsroutes er redelijk verlaten bij. Maar het stemt hoopvol dat steeds meer mensen de weg naar de fiets vinden.

Dan krijg ik dikwijls de vraag of ik elektrisch rijd? Nee dus. En hoeveel zo'n goedlopende fiets dan wel niet kost? 'Minder dan duizend euro', antwoord ik, en ik word niet geloofd. En toch is het waar. Als je niet gaat voor de blitse modellen, maar kiest voor degelijkheid en betrouwbaarheid kom je toe met die som. Als je dan ook nog een goede fietsenmaker hebt, zit je helemaal gebeteld voor je eigen duurzame mobiliteit. Hoeveel, zei je, kost een gemiddelde wagen ook al weer?

4 | HET NIEUWE WINKELN

Corona heeft ons veranderende winkelgedrag versnelt. E-commerce, duurzaam, korte keten... een aantal tendensen zet zich door.

Ecologisch en verpakkingsvrij winkelen? Met haar winkel *Anders* bewijst Fanny Mele dat het kan. Ze verkoopt hoofdzakelijk verpakkingsvrije bio-producten van lokale en Belgische producenten. Volgens Veerle Colle van de beweging *zero waste* zijn afvalarme winkels in opmars. **TEKST** Gerard Hautekeur • **FOTO** Filip Claessens

De afvalarme winkel

Mele startte tweeënhalve jaar geleden met een afvalarme winkel. Een jaar geleden verhuisde ze naar de Leuvensestraat in het commerciële hart van Vilvoorde. 'Ik doe het supergraag. Ik toon mensen dat er een alternatief is voor al die nodeloze verpakkingen.'

In bulk

'Ik koop producten aan in bulk. In de winkel staan grote bidons met diverse onderhoudsproducten, zoals vloerzeep, shampoo, wasverzachter, afwasmiddel en reinigingsproducten. Mijn hoofdleverancier van onderhoudsproducten is een ecologisch bedrijf uit de Hoge Venen. Vier verschillende soorten douchezeep worden geleverd door een ambachtelijk bedrijfje uit Duffel. De keuze tussen producten is niet zo groot als in een grote winkelketen, maar je kunt toch uit verschillende vaatjes tappen. Als je in onze winkel komt shoppen, moet je wel je eigen lege bokaal, glazen fles

of box meenemen. Je kunt die zelf vullen, maar je hoeft die niet perse helemaal vol te gieten. Je neemt wat je nodig hebt, afhankelijk van jouw behoefte. Alleenstaanden of huishoudens met een beperkt budget stellen dit erg op prijs.' Mele verkoopt ook inlegkruisjes in stof en menstruatieslips. 'Je kunt die wassen op 60° C en hergebruiken. Het zijn handgemaakte producten uit België. De vraag is nog beperkt, maar het aanbod past in mijn milieuvriendelijk en duurzaam winkelconcept.'

Uit Vilvoorde en omgeving

In *Anders* is er ook een ruim assortiment aan voedingswaren, zoals pasta's, rijst, peulvruchten, ontbijtgranen, oliën en azijn. Verder kan je kiezen uit verschillende soorten kruiden en thee. De thee-infusen worden op een ambachtelijke manier gemaakt door een herboriste. 'Al die waren koop ik in bulk aan. Uit de afgesloten glazen containers kan de klant zijn eigen pot of

bokaal vullen. Het is proper en hygiënisch. Een aantal producten zijn niet in bulk aanwezig, maar verkoop ik in flessen of potjes met statiegeld, zoals bepaalde streekbieren, yoghurt en honing.'

Wie zijn jouw klanten? 'Ze zijn van alle leeftijden en komen veelal uit de buurt: Vilvoorde, Epegem, Zemst, Perk, Kampenhout, Steenokkerzeel, Grimbergen. Veel mensen gaan er nog verkeerdelijk van uit dat bio-producten die je in bulk verkoopt duurder zijn. Dat klopt niet. Met de huidige omzet kan ik probleemloos de huur en alle facturen betalen, maar het klantenbestand moet nog flink groeien om binnen een paar jaar van de zaak te kunnen leven.'

Laat je niet inpakken

Veerle Colle uit Grimbergen is fan van de afvalarme winkel. 'Dit is een middel in de strijd tegen de gigantische afvalberg en de verspilling van energie en grondstoffen. Van de gesorteerde verpakkingen in de blauwe PMD-zak wordt lang niet alles gerecycleerd. Een deel wordt verbrand omdat het niet correct kan worden gesorteerd of verkeerd werd samengedrukt. En zogenaamde biologisch afbreekbare verpakkingen kun je vaak

Fanny Mele (l.) en Veerle Colle (r.): 'De afvalarme winkel is een middel in de strijd tegen de gigantische afvalberg en de verspilling van energie en grondstoffen.'

niet recycleren omdat ze uit meerdere lagen bestaan. Veel beter is om verpakkingsafval te vermijden. Als je in een afvalarme winkel je eigen beker, potje of zakje vult, zie je wat je echt koopt. Je laat je niet inpakken door de verpakking. Mijn boek *De Zero Waste Kalender* bevat 366 tips om verspilling tegen te gaan. Het is opgevat als een kalender voor het hele jaar. Via kleine stappen en keuzes om verspilling tegen te gaan, word je bewust van het grotere plaatje, van de enorme impact van het zichtbare en onzichtbare afval (microplastics) op het milieu en het klimaat.' Colle sensibiliseert de mensen eveneens met haar podcast *E!Colle* en haar tekeningen, cartoons en lezingen.

Mede door corona en het probleem van klimaatverandering ziet ze een groeiende interesse voor korte keten en lokale, duurzame initiatieven. 'In 2014 was er in Vlaanderen nog geen enkele afvalarme winkel. Nu tel ik er 34, waarvan zes in de Rand. Ik beschouw de afvalarme winkel als een vorm van *slow shopping*: je neemt je tijd, stelt vragen en koopt bewust.'

www.anders-winkelen.be en www.veerlecolle.be

EN Low-waste shopping

Ecological and packaging-free shopping is perfectly feasible. Launched two and a half years ago, Fanny Mele's low-waste shop sells mainly packaging-free organic products from local and Belgian producers. 'I buy most of my products in bulk. People can fill their bottles or jars with whatever they need. I love doing this. Showing people that there is an alternative to all this wasteful packaging'. A member of the zero-waste movement, Veerle Colle is a huge fan of the low-waste establishment. 'This is a way of combating the huge mountain of waste and wasted energy and raw materials'. She points to a growing interest in short supply chains and local, sustainable initiatives, not least because of the corona crisis and the climate change issue. 'Back in 2014, Flanders did not have a single low-waste shop. The region now has 34, six of which are in the Flemish Rand area around the city of Brussels'.

Snoepen met rozenbottel

Rozenbottels zitten vol met vitamine C. Ze boosten ons immuunsysteem. 'Perfect om je deze winter te wapenen tegen griep of een verkoudheid', vertelt Greet Helsen aka *La princesse dans le bois*.

TEKST Lene Van Langenhove • FOTO Filip Claessens

Nu is het ideale moment om rozenbottels te plukken. Ze zijn makkelijk te vinden. De wilde rozenbottels ga je in Vlaanderen misschien niet overal tegenkomen, maar de aangeplante rozenbottels wel, vaak in gemeenteperken. Meestal staat daar de Japanse bottelroos, met wat dikkere vruchten. Deze exoten vormen een bedreiging voor de biodiversiteit van onze natuur, dus het is eigenlijk een goede zaak als je ze plukt en verwerkt zodat de zaden zich minder verspreiden.'

Als letters van een taal

'Het is veilig om zelf te plukken, je hoeft geen schrik te hebben om het met iets anders te verwarren. Je kan eigenlijk eender welke roos gebruiken, elke roos krijgt immers vruchten die we bottels noemen. Zelf gebruik ik soms hondsroos, maar ook de klimroos in je tuin is geschikt. Rozenbottels zijn rijp in het najaar. In het begin van de winter kunnen ze nog wat hard smaken, maar van zodra het heeft gevoren worden ze wat zachter en is de smaak intenser. Je kan ze ook een poosje in de diepvriezer steken om het proces na te bootsen.'

Helsen ontwerpt eetbare tuinen en begeleidt wildplukwandelingen. Haar passie voor wilde planten is ontstaan toen ze als kind met haar vader lange tochten maakte in het bos. Op haar achtste startte *de prinses in het bos* met een herbarium. Planten herkennen

ging vanzelf: kleine details in blaadjes en bloemen voelden als letters van een taal die ze moeiteloos ontcijferde. Ze proeft planten met al haar zintuigen. Logisch dat ze er graag mee experimenteert in de keuken.

Rozenbottelchocolade

Het liefst van al maakt ze met haar oogst rozenbottels heerlijke chocolaatjes. 'Ze zijn heel eenvoudig te maken. Je hebt een handvol rozenbottels en 200 g pure chocolade nodig. Je kan er ook nog sleedoornbessen, getrokken in gin, aan toevoegen. Snij de rozenbottels open en haal de pitjes eruit. Smelt de chocolade au bain-marie. Roer de grof gehakte bottels erdoor. Maak met twee lepels kleine hoopjes op een stuk bakpapier. Zet alles in de koelkast en laat een uurtje opstijven. Het resultaat is zalig lekker! Trouwens, in pure chocolade zit een stof die je beter gezind maakt, het is dus een echt oppeppertje. Mooi meegenomen als je een winterdipje hebt.'

Een ander gezond tussendoortje dat je kan maken van rozenbottels is *fruitleer*. Je kan de bottels ook drogen om er een infusie van te maken. Dat heeft een licht zurige smaak. Tip: als je geen droogoven hebt, neem dan het deksel van een schoendoos en leg er een keukenhanddoek op. Schik er de ontpitte rozenbottels op en laat een poosje drogen.

www.laprincessedanslebois.com

Etappe 2 – 5,7 km

Van Vier Armen tot Sint-Stevens-Woluwe

In het novembernummer van RandKrant begonnen we aan onze verkenningstocht van de Ring rond Brussel. Deze etappe brengt ons in tegenwijzerzin van het Vier Armenkruispunt naar het knooppunt van Sint-Stevens-Woluwe.

TEKST Wim Troch • FOTO Filip Claessens

Vorige keer lasen we dat de Ring tussen Waterloo en Tervuren eigenlijk geen echte snelweg is. De bebouwing langs de snelweg maakt dat duidelijk, maar ook enkele bekende, bizarre en niet ongevaarlijke kruispunten. Een van die kruispunten is het Vier Armenkruispunt in Tervuren, het vertrekpunt van deze etappe.

Sinds 1965 wordt dit kruispunt gedomineerd door de vier-armenbuilding, een functionalistisch ontworpen kantoorgebouw van elf verdiepingen. Een gigantische roze slak op de gevel zorgt voor een vrolijke toets op het nogal saaie pand aan het chaotische kruispunt. Dit is niet het enige kruispunt in ons land dat Vier Armen of Quatre Bras heet, maar misschien wel het bekendste en allicht ook het drukste. Hier snijden, al van lang voor er sprake was van de Ring, de banen tussen Mechelen en Waterloo (vandaag de N227 tussen Tervuren en Waterloo die vanaf de jaren 70 is uitgebouwd tot een stuk van de Ring) en tussen Brussel en Leuven (vandaag de Brusselsesteenweg en de N3) elkaar.

Twee kruisingen worden één

Om de veiligheid en doorstroming op het kruispunt te verbeteren, werd in de jaren 80 de Vier Armentunnel aangelegd. Sindsdien moet het verkeer tussen Zaventem en Waterloo ondergronds; het verkeer dat van op de Ring ofwel richting Tervuren ofwel richting Oudergem wil, moet via het bovengrondse kruispunt. Op een gemiddelde werkdag passeren bijna

100.000 voertuigen door de tunnel. Toch blijft het bovengrondse kruispunt vaak onoverzichtelijk en zijn opstoppingen schering en inslag. Om het verkeer vlotter te laten verlopen, worden de twee kleinere kruisingen weggewerkt. Het kruispunt wordt omgevormd tot een compacter geheel, waarbij de assen loodrecht tegenover elkaar komen. Om meer pendelaars te verleiden om de fiets te nemen, komt er een fietsersbrug over de Ring, langs de Tervurenlaan (N3).

Die Tervurenlaan is een imposante groene boulevard, omzoomd met kastanjabomen en zilverlinden die de laan een majestueus karakter geven. De Tervurenlaan werd aangelegd in

Met twee keer drie rijvakken en een overdaad aan op- en afritten is dit stukje Ring dag en nacht een kloppende verkeersader.

1897, op initiatief van koning Leopold II. Voor de Wereldtentoonstelling van dat jaar wilde hij een vlotte verbinding tussen de twee locaties van de tentoonstelling: het Jubelpark in Brussel en de Koloniale Tentoonstelling op het voormalige koninklijke jachtdomein in Tervuren. Beide sites werden voorzien van grootse bouwprojecten, zoals het Paleis der Koloniën, die Brussel de allure van een mondaine wereldstad moesten geven. Leopold II is vandaag om meer dan één reden gecontesteerd, maar gevoel voor grandeur had

hij wel. Uit diezelfde tijd dateert ook de tramlijn die de Ring aan Vier Armen kruist. Lijn 44, van Montgomery naar Tervuren, wordt de mooiste van Brussel genoemd, net omdat die door het groen en langs monumentale gebouwen gaat. De lijn passeert ook langs het Trammuseum in Sint-Pieters-Woluwe, een verborgen parel.

Upper class

Vandaag bepaalt het groen van het Zoniënwoud nog steeds de oostrand van Brussel. Dat was honderd jaar geleden nog meer het geval. De omgeving won vanaf de tweede helft van de 19e eeuw aan populariteit bij de Brusselaars uit de upper class. In die tijd was de hoofdstad één grote bouwverf. Van de bouw van het Justitiepaleis tot de overvelving van de Zenne en de aanleg van de grote boulevards zoals de Anspachlaan, je kon geen hoek omslaan of er werd gewerkt. Daarom trokken veel Brusselaars in hun vrije tijd naar de groene rand. Voor één dag, of wie het zich kon veroorloven liet een zomervilla bouwen. Onder meer in Tervuren, waar enkele prachtvoorbeelden van burgerijvilla's en cottages uit de fin-de-siècle te vinden zijn.

Een andere aanwijzing dat de meer begoede klasse zich hier thuis voelde en voelt, is de Ravenstein Royal Golf Club. Die werd door – opnieuw hij – Leopold II in 1906 in het leven geroepen. Daarmee is de club een van de oudste golfclubs van het land. Leopold stelde zijn jachtdomein ter beschikking. Het clubhuis ligt op nog geen 500 meter van de Ring, maar is goed tegen

lawaai en pottenkijkers beschermd door een dichtbegroeid bos. Het is een oude hoeve met een geschiedenis tot halfweg de 18e eeuw, die ooit toebehoorde aan prins Willem-Frederik van Oranje, de latere Nederlandse koning Willem II. Na de Belgische onafhankelijkheid werd het domein eigendom van de Belgische Staat, die het op zijn beurt aan Leopold II schonk.

Schone Lucht

Ten noorden van het Vier Armenkruispunt heeft de Ring overduidelijk het statuut van auto-snelweg. Met twee keer drie rijvakken en een overdaad aan op- en afritten is de Ring dag en nacht een kloppende verkeersader. Eentje die in deze etappe Kraainem, maar vooral Wezembeek-Oppem doorklieft. Sinds 1976 maakt de Ring hier onomstotelijk duidelijk dat die ooit zo landelijke gemeenten niet opgewassen zijn tegen de steeds uitdijende verstedelijking. Maar liefst acht bruggen op amper twee kilometer zijn er nodig – waaronder eentje voor de tram – om de samenhang tussen de delen van Wezembeek-Oppem die door de R0 gescheiden zijn, te vrijwaren.

De voordelen van de nabijheid van de Ring wegen voor velen blijkbaar zwaarder door dan de nadelen zoals geluidshinder en een verminderde luchtkwaliteit, want het is langs deze kant van de Ring dat de duurste huizen staan. Onder meer langs de Kraainemse Baron Albert d'Huartlaan, die op het Vier Armencomplex uitloopt. Na de dood van de baron in 1927 werden zijn gronden

in het Stokkelbos, op de grens tussen het Hoofdstedelijk Gewest en Kraainem, verkaveld. Van de jaren 30 tot de jaren 60 werden er ruime villa's gebouwd. De verzameling aan diverse bouwstijlen die je langs deze laan vindt, is een ommetje waard. Ook in Wezembeek-Oppem werd na de Eerste Wereldoorlog een villawijk gebouwd. Vanaf 1925 kon de steeds groter wordende groep pendelaars terecht in de straten rond de Schone Luchtlaan. Vandaag klinkt die naam wat ironisch, want duizenden auto's razen elke dag rakelings voorbij op de Ring. Tenzij ze in de file staan te bumperen natuurlijk.

In weerwil van het imago zijn niet alle huizen in Kraainem en Wezembeek-Oppem grote kasten. Vlakbij de uitrit Wezembeek-Oppem, in de Jules Adantstraat en de Bouvier-Washerstraat, staan uitermate charmante kleinere woningen. Deze tuinstreek werd in 1920 naar Engels model gebouwd voor oorlogsinvaliden. In sommige van de gevels zijn nog herdenkingsplaten te zien. Het zijn schoolvoorbeelden van de duizenden sociale woningen en arbeidershuizen die na de Eerste Wereldoorlog werden gebouwd.

Manhattandroom uit de jaren 60

Nog verder naar het noorden ligt de verkeerswisselaar van Sint-Stevens-Woluwe, waar de Ring en de E40 elkaar kruisen. Het op- en afrittencomplex is een *turbineknoppunt*. In tegenstelling tot bij *klaverbladknoppunten* kan het verkeer dat van richting verandert op zo'n knoppunt dankzij een ingewikkeld weefsel van

boogvormige bruggen zijn snelheid min of meer behouden. De verkeerswisselaar kwam boven op de oude Keulse Baan, een Romeinse weg die naar ... Keulen leidde. In Zaventem loopt nog steeds een stukje van dat traject, parallel met de E40 richting Leuven.

Op een gemiddelde werkdag passeren bijna 200.000 voertuigen langs het knooppunt. De E40 snijdt hier tot diep in de stad. Aanvankelijk waren er zelfs plannen dat de nieuwe snelweg tussen Leuven en Gent de hele stad zou doorkruisen. Aan het Noordstation zou de snelweg de – ook nog aan te leggen – E19 (Antwerpen-Bergen) kruisen om daarna via Koekelberg en Groot-Bijgaarden richting Gent te lopen. Het maakte deel uit van het *Manhattanplan*, waarbij in de jaren 60 de volkse wijk aan het Noordstation werd opgeofferd voor wolkenkrabbers. Het project werd maar ten dele uitgevoerd. Er werden maar een paar kantoortorens gebouwd, en het megalomane plan van kruisende snelwegen midden in de stad stierf een vroegtijdige dood. De aanzet tot het Manhattanplan is op verschillende plaatsen evenwel nog altijd zichtbaar. Zoals hier, met de stadssnelweg tot aan de Reyerslaan. Al probeert de Brusselse regering de alleenheerschappij van Koning Auto een beetje terug te schroeven, onder meer door de E40 vanaf Evere om te vormen tot een stadsboulevard. Er geldt een snelheidsbeperking en de rijstroken worden smaller. Afwachten of dat ook daadwerkelijk voor minder auto's in de stad en op de Ring zal zorgen.

Wat loopt er scheef bij **De Lijn**?

De frustraties over de vervoersmaatschappij De Lijn zijn groot, zowel bij de reizigers en de lokale besturen als bij het personeel. In onze nieuwe reeks *De zwalpende bus* houden we de problemen van De Lijn in onze regio tegen het licht. In het eerste deel brengen we samen met Stefan Stynen, voorzitter van TreinTramBus, de problemen in kaart. **TEKST** Jan Haeverans • **FOTO** Filip Claessens

Af en toe ontploft het eens. Zoals in het najaar van 2019, toen er bij De Lijn in de Rand stakingen uitbraken tegen het nijpende tekort aan chauffeurs. Er werden overuren geklopt, vakantiedagen konden niet worden opgenomen, en nog moest het aanbod worden beperkt. Een grote aanwervingscampagne bracht soelaas. Maar net verliep de dienstverlening weer min of meer normaal of de lockdown zette de situatie weer op zijn kop: deze keer reden de bussen wel, maar nu zat er nauwelijks volk op. En toen de scholen eindelijk opnieuw opengingen, zaten ze tijdens de spits dan weer veel te vol. De problemen bij de vervoersmaatschappij zijn dus groot, en al zeker in de Rand, die schemerzone tussen hoofdstad en platteland waar de Ring door sukkelde en het verkeer muurvast dreigt te lopen. Kan een performer openbaar vervoer de boel hier vlot trekken? En waarom wil dat maar niet lukken?

Maak plaats voor de bus

‘Een eerste probleem waarmee De Lijn worstelt, is de doorstroming’, zegt Stefan Stynen, voorzitter van reizigersvereniging TreinTramBus. ‘Daar moeten we in de eerste plaats op inzetten. Doorstroming verhoogt de betrouwbaarheid, wat momenteel de grootste klacht is bij reizigers. Ze weten vaak nauwelijks wanneer de bus zal komen. Of ze zelfs zal komen. Het bestaande wagenpark van De Lijn kan efficiënter en beter gespreid worden ingezet zodat je vermijdt dat de bussen in trossen na elkaar komen. En uiteraard,

heel belangrijk: verkort de reistijd. Pas als die min of meer vergelijkbaar is met die van de auto zijn velen bereid om de overstap te maken.'

'Momenteel zijn er te weinig eigen beddingen voor een vlotte doorstroming, waardoor de bus mee vastzit in de files. Het is natuurlijk niet altijd mogelijk om een busbaan aan te leggen, maar op veel plaatsen gaat dat wel. Zoals op de Ninoofsesteenweg in Dilbeek. Ze zouden daar een voorbeeld kunnen nemen aan de Haachtsesteenweg, die tussen Kampenhout en Bordet grotendeels een eigen busbaan heeft, wat heel wat tijdswinst oplevert. Of kijk naar de lijn Asse-Brussel via Koekelberg, waar de busbaan vijftien jaar geleden voor zoveel tijdswinst zorgde dat ze er een extra snelbus konden inleggen.'

'Om zo'n busbaan te realiseren, moet je de gemeenten meekrijgen, en de bewoners. Je moet de mensen uitleggen dat ze zo de keuze krijgen tussen met de auto mee in de file staan of die met de bus voorbij steken. Zelfs voor omwonenden, die er zelf geen direct transportvoordeel bij hebben, betekent minder verkeer ook minder vervuiling en overlast. Dat een bus met 50 tot 100 passagiers aan boord voorrang krijgt op privéwagens met gemiddeld 1,1 inzittende aan boord, zou toch een evidentie moeten zijn?'

Maak het de reiziger makkelijk

Een ander heikel punt is het gebrek aan samenwerking tussen de verschillende vervoersmaatschappijen. 'Dat is essentieel, want Brussel en de Rand hangen samen', zegt Styne. 'Binnen Brussel heb je wel tariefintegratie, maar buiten het gewest heb je vier verschillende maatschappijen (De Lijn, MIVB, TEC en NMBS) die grotendeels naast elkaar werken. Ook hier zouden de tarieven geïntegreerd moeten worden, net zoals dat bijna overal in het buitenland het geval is. Zodat je ticket geldig is op alle lijnen, of er nu een gele of witte bus komt. Nu rijden er bijvoorbeeld richting Overijse of Waterloo zowel bussen van de TEC als van De Lijn, met elk een apart ticket- en abonnementensysteem. Als je dat beter coördineert en het aanbod spreidt, heb je met dezelfde middelen een veel betere dienst. En zo heb je veel plaatsen in Brussel en de Rand waar je het busaanbod veel beter op elkaar kunt afstemmen of een soort taakverdeling kunt afspreken. Hetzelfde geldt voor de NMBS. Naar bijvoorbeeld Asse of Zellik kun je zowel een trein als een bus nemen. Met hetzelfde ticket zou je moeten kun-

nen kiezen: neem ik nu meteen de bus of wacht ik even op de snellere trein? Een bijkomend voordeel is dat je zo het netwerk optimaal kunt gebruiken en coronaproof kunt maken, met een betere spreiding van de reizigers. Vandaag zitten de bussen soms te vol terwijl er op de trein nog ruimte is.'

'Een groot probleem waarmee De Lijn worstelt, is de doorstroming. Er moeten veel meer bussen in een eigen bedding kunnen rijden.'

Met de routeplanners doet zich hetzelfde probleem van versnippering voor. 'We hebben ooit de routeplanners van de vier verschillende maatschappijen losgelaten op het traject tussen Bockstael en Brussel-Noord en daar kwamen vier compleet verschillende routes uit. Bovendien geeft de app van de NMBS de treinen in real time, maar de bussen niet, en bij De Lijn is het omgekeerd. Die complexiteit schrikt mensen af. Je moet al die apps integreren, zodat je als reiziger meteen de beste oplossing krijgt voorgeschoteld. Zoals de 9292-reisplanner in Nederland. Op die manier kun je ervoor zorgen dat het openbaar vervoer aantrekkelijker en concurrentiëler wordt.'

Investeer in de toekomst

Ook de besparingen van de afgelopen tien jaar wegen zwaar op De Lijn. 'Er worden gigantische budgetten vrijgemaakt voor wegenwerken, terwijl die van het openbaar vervoer de laatste tien jaar met 20% zijn gedaald. Openbaar vervoer is geen prioriteit, De Lijn wordt niet gesteund door de politiek en dat voel je als reiziger. Projecten als het Brabantnet en de Ringtrambus slepen heel lang aan, terwijl dat net snelle en efficiënte lijnen zijn die veel kunnen oplossen.'

'Investeren in nieuwe fietswielrennen en betere infrastructuur trekken fietsers aan. De verbeterde S-treinbediening van Halle over Etterbeek en Schuman naar Vilvoorde haalt heel wat extra reizigers naar het spoor. Bij De Lijn heb je wel plannen voor een nieuwe busbaan links of rechts, maar veel verder dan dat gaat het niet. Terwijl je nu moet beginnen met de volgende grote assen richting Ninove, Overijse, Halle..., te bestuderen. Die laatste, bus 170, is bijvoorbeeld een heel zware lijn. Zorg daar voor een

goede doorstroming en frequentie, bij voorkeur met een tram, al kan het ook met een goede bus.'

'Na de lockdown reageerde de politiek heel snel om Brussels Airlines te redden. Maar wat met het openbaar vervoer? Waar het toch gaat om essentiële mobiliteit, om de dagelijkse verplaatsingen en niet om vakantievluchten? Door corona heeft ook De Lijn een enorm inkomstenverlies geleden. Het zou een blunder zijn om nu te concluderen dat openbaar vervoer niet meer nodig is. Als er een vaccin is, gaat de mobiliteit weer stijgen. Als dan iedereen in de auto moet, krijgen we niet alleen een gigantisch mobiliteitsinfarct, maar ook een grotere milieu- en klimaatcrisis.'

Lagere drempel

Toch is het niet al kommer en kwel op de bus. 'Het tekort aan voertuigen is opgelost', zegt Styne. 'De Lijn heeft nu een moderner wagenpark met ook hybride en dubbelgelede bussen, met airco, meer comfort, een lagere vloer,... Deze bussen zijn ook stiller en milieuvriendelijker, wat de weerstand van omwonenden kan verminderen. In stadscentra worden vervuilende diesels sowieso steeds meer geweerd. Daarnaast is het openbaar vervoer bij ons nog zeer betaalbaar in vergelijking met het buitenland, bijvoorbeeld omdat sommige gemeenten en werkgevers mee betalen. En ten slotte is het mobiliteitsbeleid in Brussel ambitieuzer dan in Vlaanderen. Daar profiteert de Rand mee van omdat heel wat lijnen de gewestgrens oversteken.'

'Met enkele kleine ingrepen kun je het openbaar vervoer al flink verbeteren. Voer bijvoorbeeld halteaankondiging op de bus in. Wij zijn een van de weinige regio's in Europa waar dat nog niet gebeurt. De MIVB in Brussel doet dat al vijftienvertig jaar. Zeker op de bus is dat belangrijk, omdat de route van een bus minder zichtbaar is dan die van een tram. Halteaankondiging kan de drempelvrees wegnemen voor niet-dagelijkse gebruikers. Ook de toegankelijkheid van haltes moet beter. Veel haltes zijn onbereikbaar voor rolstoelgebruikers. Het zou een reflex moeten zijn om dat tijdens werken aan te passen. Dat verhoogt meteen ook het gemak van de andere reizigers, want met een lagere drempel kan er sneller worden in- en uitgestapt.'

 In onze volgende aflevering nemen we de proef op de som en reizen we zelf met de bus door de Rand.

Aan de Dry Pikkel

Geen twee maar drie afspanningen

Vandaag rijden een heleboel mensen de verloren gelegen driehoek tussen Wemmel, Meise en Strombeek-Bever, vlak naast de A12, wat achteloos voorbij. Dikwijls weten zij niet dat er zich hier een rijke geschiedenis heeft afgespeeld.

TEKST Freddy Philips • FOTO Filip Claessens

Enkele plaatsen en gebouwen zijn nog stille getuigen van deze geschiedenis. Laten we onze ontdekkingsstocht starten aan de Nieuwelaan in Meise, voor het bekende gastronomische restaurant Auberge Napoleon. De oorsprong van deze witte fermette gaat terug naar de 18e eeuw. Het zou een vroegere boerderij van het kasteel van Bouchout zijn geweest. Het was een herberg, de *stamënee bai bëstël*, de eerste jeugdclub van Meise en na de Tweede Wereldoorlog een café met het eerste benzinstation van het merk Caltex. Vanaf de jaren 60 is het een restaurant met sinds 2011 de huidige uitbaters Jan en Karlien Stallaert. Volgens de overlevering zou de naam van de keizer komen, die met zijn troepen uit Duitsland terugkwam, daar bleef slapen en dan naar zijn nederlaag in Waterloo trok. Als we vandaar richting Laken wandelen, via de laan met mooie kastanjebomen, in 1895 heraangelegd door Leopold II en in feite de oude baan is van Antwerpen naar Brussel, passeren we rechts het kasteel van Bouchout.

Kasteel van Bouchout

Het opmerkelijkste en meest bekende kasteel in Meise is dat van Bouchout. Sinds 1958, herbergt het park de Nationale Plantentuin. Het kasteel

kende een bewogen geschiedenis van vele eigenaars en verbouwingen. De oorsprong van het kasteel gaat terug naar 1095 wanneer Godfried I, hertog van Brabant, er een versterkte burcht met vierkante toren bouwde als schild tegen de machtige heren van Grimbergen die hem ontrouw waren. In 1879 kocht koning Leopold II het kasteel voor zijn ongelukkige, krankzinnige zuster Marie Charlotte, prinses van België, aartshertogin van Oostenrijk, weduwe van keizer Maximiliaan van Mexico. Ze verbleef er 41 jaar.

Opmerkelijk: tijdens WO1, toen Meise door het Duitse leger werd bezet, bleef het domein onaangetroffen omdat het de woonplaats van keizerin Charlotte was, schoonzus van keizer Frans-Jozef van Oostenrijk. Marie Charlotte overleed er in 1927 op 87-jarige leeftijd. In 1939 werd het domein eigendom van de Belgische staat, die het van het vorstenhuis kocht voor de niet onaardige som van bijna 10 miljoen oude franken. Vandaag kan het kasteel worden afgehuurd voor het organiseren van seminaries, meetings en vergaderingen. Iedere bezoeker van de Plantentuin kan al wandelend in het park genieten van deze uitzonderlijke waterburcht.

Rotterik

Twee kilometer verderop richting Brussel komen we op een T-kruispunt, genaamd Dry Pikkel of Dry Pickels in het oud-Nederlands. De naam verwijst naar een driepotige kruk die gebruikt wordt om koeien te melken. Misschien verwijst hij ook naar de drie aangrenzende gemeenten die op deze plek samenkwamen: Meise, Wemmel en Strombeek-Bever. Aan de linkerkant ligt er een boerderijtje, verborgen in het groen. Het is de Rotterik watermolen. De Sprietmolen, Ter Spreetmolen, Drie- of Drijpickelmolen was een korenwatermolen met metalen bovenslagrad aan de Maalbeek. Hij is genoemd naar de Hoeve Ter Spreet, die niet meer bestaat. Deze watermolen was de eerste in een reeks van vijf op de loop naar Grimbergen. Hij werd al in 1355 vermeld en werd in de 14e eeuw door Jan Van Bouchout aan de abdijs van Grimbergen geschonken. Het huidige gebouw dateert van 1742. Het werd verbouwd in 1876, 1897 en 1978. Nu is er sprake van dat deze molen onteigend zou worden om de sneltram van Willebroek naar Brussel langs de A12 aan te leggen. Laat ons nog een stapje verder gaan: rechts van de watermolen staat een gerenoveerd gebouw, het is het vroegere Meli Park.

Meli Park

In 1934 kocht Alberic-Joseph Florizoone, een honinghandelaar uit Veurne, een stuk vrucht-

bare poldergrond in Adinkerke De Panne om er een recreatiepark te bouwen: het Meli Park. Hij verkocht er zijn honing, de bezoekers konden er het boeiende leven van de bijen leren kennen en de kinderen maakten plezier op alle soorten attracties. Het eerste pretpark van ons land was geboren.

Als gevolg van de groeiende vraag naar zo'n pretparken kocht Florizoone in 1945 een mooi stuk grond in Meise/Strombeek-Bever, recht tegenover Brouwerij De Dry-Pikkel, waar hij in 1946 zijn tweede Meli Park opende. In 1951 werd het uitgebreid met een cafetaria en de eerste zelfbediening in België. In juli 1954 kwamen daar een kleine sprookjestuin en een minigolfbaan Meli-golf bij. Deze laatste was verfraaid met miniatuurmonumenten, zoals het Perron van Luik, de stuwdam van de Gileppe, het Gravensteen van Gent, de Ezelpoort van Brugge, enzovoort.

In de aanloop van de Expo 58 werd de zaak gesloten omwille van de aanleg van de A12-snelweg langs het terrein. Ter compensatie kreeg Florizoone een terrein ten oosten van het Heizelstadion, waar hij een paviljoen van 1.200 m²

Dry Pickels in het oud-Nederlands verwijst naar een driepotige kruk die gebruikt wordt om koeien te melken.

bouwde. Na de Wereldtentoonstelling kreeg hij de toestemming om dit park te verbouwen tot 'de Meli', met een oppervlakte van maar liefst 4,5 ha. In 1987 maakte dit park plaats voor Bruparck en het bioscoopcomplex Kinopolis. Nu zijn er alweer nieuwe plannen met dat terrein. Het hoofdgebouw van de Meli in Meise staat er nog steeds, en werd de laatste jaren meerdere keren verkocht en gerenoveerd. Het laatste project was om er een multicultureel ontmoetingscentrum van te maken... Aan de overkant van het Meli Parkgebouw bevindt zich de vroegere Brasserie du Dry Pikkel.

Brasserie du Dry Pikkel

Op de hoek van de Boechoutlaan en de Drijpickelstraat ligt een fraai gerestaureerde voormalige brouwerij. Op de gevel van dit beschermde monument hangt er een plaat met opschrift: Brouwerij uit de 17e eeuw. Deze brouwerij was gelegen aan de oude weg Brussel-Temse en werd bewoond door het geslacht De Vleminck. Het is een *dubbelhuis* met een verdieping van baksteen op een zandstenen plint en een zadeldak. De dienstgebouwen staan rondom twee binnenplaatsen. Deze Dry-Pikkel

of Drij-Pickel afspanning is een van de oudste in de omgeving. Er werd een jaarsteen uit 1640 teruggevonden. Het was de plek waar de paarden van de postkoetsen werden afgespannen om te kunnen rusten of verwisselend te worden alvorens Brussel te bereiken.

Een gedeelte van de huidige gebouwen dateren van 1820. Het was toen een groot gesloten complex dat uit een afspanning, een kuiperij, boerderij en later een brouwerij bestond. In 1892 werd de brouwerij overgenomen door Jean Charles De Vleminck & Fils, die in 1904 actief was onder de naam Brouwerij du Drij Pikkel S.A. Hij produceerde faro, geuze, geuze lambiek, kriek en krieke lambiek tot schulden hen in 1955 dwongen te sluiten. Er kwam een zuivelfabriek in de plaats. De taverne bleef in bedrijf tot in 1971. Zeven jaar later werd het hele brouwerijcomplex gekocht door wijngroothandel H. Roscam, die de gebouwen volledig restaureerde en tot op vandaag gebruikt worden als wijnopslagplaats.

De stoomtram die eind 19e eeuw van Brussel naar Meise reed en de prachtige laan met kastanjebomen maakten van de Dry Pikkel een begrip voor vele stadsmensen. De boerentram bracht hen op zondagen naar *den buiten*, waar ze na een flinke wandeling een pint konden drinken in een café of afspanning. Maar wie kent er nog de derde brasserie in de buurt? Ze lag rechtover de hoofdingang van het kasteel van Bever, jarenlang in het bezit van de familie de Villegas de Clercamp en in 2004 gekocht door ondernemer Bart Verhaeghe. De naam ervan was Brasserie du Meiboom.

Brasserie du Meiboom

Van deze brasserie aan de linkerkant, naast de Meli en rechtover Brasserie du Dry Pikkel is weinig of niets geweten. Een toevallige ontmoeting met een achterkleinnicht van de toenmalige eigenaars gaf mij echter wat meer informatie over een café dat ik mij nog uit mijn jeugd herinnerde. Zo kwam ik te weten dat er op deze plaats al sinds de 19e eeuw een boerderijtje stond dat na WOII in handen kwam van het Brusselse koppel Thérèse Verhulst en Benoit Carels, die het omvormden tot een herberg die bekend stond onder de namen Café Laiterie de Meiboom, La bonne auberge Meiboom, A la bonne auberge. Ook deze afspanning werd druk bezocht door stadsmensen die er met de tram naartoe kwamen om te genieten van een geuze, een kriek en een boterham met platte kaas, pijpajuintjes en ramen of radizzen. Net zoals de Meli werd het café gesloten in 1956-57 omwille van de aanleg van de snelweg A12. Het oude hoefetje werd in alle stilte gesloopt. Er bleven weinig of geen sporen van over.

Liedjesvernuft van Meskerem Mees

‘Eigenlijk doe ik **maar wat**’

Met haar eerste single *Joe* nam ze in de coronazomer de kortste weg naar ieders hart. Intussen won ze de Rock Rally en werkt ze aan haar debuutalbum. Zo achteloos het talent van Meskerem Mees afdruipt, zo nuchter staat de prille twintiger in het leven. **TEKST** Tom Peeters • **FOTO** Filip Claessens

Haast elke muzikant klaagde de voorbije zomer over een gebrek aan speelgelegenheden. Niet Meskerem Mees. De anderhalvemeterfestivals en zomerbars waren er als de kippen bij om de 21-jarige singer-songwriter met Ethiopische roots te strikken. ‘Ik had twee grote voordelen. Eén: ik was nieuw en mijn single deed het goed op de radio. Twee: mijn zachte muziek leende zich tot al die kleinschalige corona-events. Ik vind het ook niet erg als mensen zitten tijdens een concert. Dan komen mijn intimistische liedjes het best tot hun recht.’

Ongedwongen

‘Een geluk bij een ongeluk’, noemt ze het vanuit het Oost-Vlaamse Merendree, waar ze een bureau in de werkkamer van haar ouders heeft ingenomen voor een verhelderend skypegesprek. Een echte verklaring waarom een sober, met akoestische gitaar gebracht luisterliedje als *Joe* ineens zo aanslaat, heeft ze niet. ‘Eigenlijk doe ik maar wat’, klinkt het bescheiden. ‘Mijn liedjes gaan over Joe, Jennifer of Lewis, die soms echt bestaan, maar vaak ook niet. Als je een goed verhaal wil vertellen, helpt het om personages te introduceren die de aandacht van de luisteraar kunnen vasthouden. Dat heb ik geleerd van de muziek die ik zelf goed vind.’

Maar bij Mees is het ook de ongedwongen, ontwapenende voordracht die de luisteraar tot meeleven aanzet. Haar Engels accent zorgt

voor universeel appeal. Al duurde het even vooraleer alles in de plooi viel. Vooral haar zoektocht naar gelijkgestemden was een werk van lange adem. Toen ze in het najaar van 2019 een van de laureaten werd van het Sound Track-muziekconcorso van *vi.be* was ze nog een nobele onbekende op die ene bijna vergeten passage in Junior Eurosong na. ‘Eens ik een manager en een hit had, kwam mijn carrière in een stroomversnelling.’ Het leverde haar niet alleen een rist voorprogramma’s op, maar ook goud in ’s lands meest gerenommeerde rockwedstrijd, zodat er begin 2021 met nog meer verwachtingen zal uitgekeken worden naar de nieuwe single, de aansluitende clubtournee en het debuutalbum.

‘Op dit moment laat ik alles op mij af komen.’ Een artiestennaam hoefde ze alvast niet te bedenken. Mees is de familienaam van haar Vlaamse adoptievader, die haar samen met zijn vrouw vanuit een Ethiopisch weeshuis naar hier haalde toen ze tien maanden was. Meskerem heet ze al haar hele leven. ‘Het betekent ‘nieuw begin’, of letterlijk ‘september’, de maand waarin men in Ethiopië nieuwjaar viert. De namen allitereren, hebben veel dezelfde letters en ook visueel vind ik ze er wel mooi uitzien.’

Zelfvertrouwen

Aan de huidige doorbraak ging een lange periode van zoeken vooraf. Thuis was er de platencollectie van haar vader, die haar smaak hielp vormen. ‘Hij luistert vooral naar blues, country en jazz. Mijn broer en ik begrijpen niets van wat die oude bluesknarren zingen, maar we amuseren ons er wel mee om hun krakkemikkige opnames in ons eigen brabbeltaaltje na te bootsen. Vooral het nummer John Hardy van Leadbelly is me altijd bijgebleven. Ik denk dat ik door die oude, maar authentieke muziek meer ben gaan openstaan voor abstractere, minder toegankelijke muziek, want mijn afspeellijsten zijn nu superdivers.’ Als we haar vertellen dat de eenvoud van haar liedjes een zekere verwantschap vertoont met die rootsgenres vindt ze dat een compliment.

Haar vader is dan wel een groot muzikliefhebber, niemand uit haar nabije omgeving speelde een instrument of zat

in een bandje. Musiceren kon alleen in de muziekschool of op haar kamer. ‘Als kind miste ik het zelfvertrouwen om anderen te vragen of ze een groep wilden vormen. Daarom keek ik altijd uit naar onze familie-uitstapjes naar Antwerpen, waar mijn neef woonde die drumde.’ Met hem vertolkte ze ook het zelfgeschreven liedje waarmee ze geselecteerd raakte voor Junior Eurosong. ‘Als 13-jarige vond ik het megacool om op Ketnet te komen. Deelnemen aan de talentenjacht stond altijd al op mijn bucketlist. Zo zou ik eindelijk anderen leren kennen die op dezelfde manier met muziek bezig waren als ik, zonder dat ik hen per se iets hoefde te vragen.’ Achteraf hield ze een dubbel gevoel over aan haar tv-debuut. ‘Het programma moest in de

---

‘Het is allemaal begonnen op mijn kamer met een gitaar. Daarom houd ik het kleine graag in ere.’

---

eerste plaats de kijkers entertainen. Met muziek had het weinig te maken. Je mocht je eigen nummer niet zingen, niet kiezen wat je aantrok, zelfs niet hoe je haar erbij lag.’

Uiteindelijk was het wachten tot na haar zesde middelbaar voor haar talent als singer-songwriter echt (h)erkend werd. Dat gebeurde niet in een of ander conservatorium, maar in een alternatieve school in het Deense Vestjylland waar de nadruk lag op het prikkelen van de creativiteit in plaats van op het behalen van punten. ‘Ik was schoolmoe en twijfelde of ik verder wilde met mijn muziek. Door een veel te theoretische opleiding klassieke gitaar was mijn passie opgebrand. Tijdens dat overgangsjaar in Denemarken heb ik naast veel nieuwe mensen vooral mezelf leren kennen. Ik kon er nadenken over wat ik precies wou. Er waren geen examens, maar ik begon er wel liedjes te schrijven. Toen docenten en medeleerlingen me vertelden dat het resultaat mooi en emotioneel was en ik ook zelf merkte dat ik er mensen mee kon raken, groeide mijn zelfvertrouwen.’

Zelden gezien solotalent

Terug in België begon Mees op te treden met haar voormalige klasgenote en celliste Febe Lazou. Voor de halve finale van *Humo's Rock Rally* trommelde ze nog wat extra ex-klasgenoten op. 'Als cover koos ik voor *Ederlezi* van *Goran Bregovic*. Daar kon ik wel wat muzikale versterking voor gebruiken.' Ook al werd ze beschouwd als de topfavoriete, winst in de finale in een door de coronamaatregelen bijna lege AB kwam alsnog onverwacht. 'Ik dacht dat het in mijn nadeel zou spelen dat ik met *Joe* al enkele weken op één had gestaan in *De Afrekening* op Studio Brussel. Ik ging ervan uit dat de organisatoren liever iemand kozen die ze als gezicht van de Rock Rally konden uitspelen of die de publiciteit meer nodig had.'

'Qua puur talent steekt ze er onmiskenbaar bovenuit. Van podiumpresence over songs tot stem en gitaarspel: een zelden gezien solotalent', zo luidde het verdict van de jury over haar altijd wat voorzichtige, maar charmante kleine performance. 'Alles wat ik doe oogt voorzichtig omdat ik nog niet zo lang bezig ben en niet weet waar ik precies naartoe wil, en dat kleine hou ik graag in ere omdat het allemaal begonnen is alleen op mijn kamer met een gitaar.' Het album dat Mees samen met Koen Gisen stapje per stapje aan het inblikken is, houdt vast aan dat intieme geluid. 'Zijn grootse zorg is dat het oprecht blijft. Hij zal er dus geen tachtig synthesizers in proberen te stoppen. In één nummer zit een dwarsfluit en Koen speelt soms basklarinet, maar meestal blijft het bij gitaar en cello.' De overgang van slaapkamer naar opnamestudio is wel groot. 'Koen en zijn vrouw An Pierlé zijn superlief. Hij stelde me op mijn gemak en heeft veel respect voor mijn muziek.' Zelf vindt de zangeres het belangrijk dat ze volledig achter de opnames kan staan. 'Als ik er trots op ben en het slaat toch niet aan, dan hoef ik mezelf niets te verwijten en kan ik nog altijd mijn studies voor lerares secundair onderwijs oppikken. Slaait het wel aan, dan gaan we gewoon verder zoals we bezig zijn.'

Mixtapes met een hoek af

Eén keer is ze met haar adoptieouders naar Ethiopië teruggekeerd. 'Ik was vijftien en hard aan het puberen. Ik had de hele tijd mijn oortjes in en was in niets geïnteresseerd behalve in dat ene album van Foo Fighters dat ik voor we vertrokken op mijn iPod had gedownload. Omdat ik Afrika al eerder had bezocht, was de reis ook geen cultuurschok of revelatie. Ethiopië is een heel mooi land, maar ik heb niet het gevoel dat ik iets mis. Maar een adoptie is voor iedereen anders. Dat merk ik bij mijn adoptiebroers, die ook uit Ethiopië komen en daar helemaal anders mee omgaan.' De Foo Fighters zijn intussen vervangen door Spotifymixtapes die ze zelf samenstelt. 'Ik kan er mijn rare smaak op botvieren, vaak nieuwe artiesten die buiten de mainstream vallen en nog niet opgepikt zijn.'

Meskerem Mees zou deze maand in CC De Meent in Alsemberg hebben gespeeld, maar haar concert werd vanwege corona uitgesteld. Normaal gezien begint haar clubtournee in februari 2021.

DI • 2 FEB • 20.00

Abnormal

Meskerem Mees

Brussel, AB, www.abconcerts.be

Internationaal topfotograaf Turjoy Chowdhury

‘De mensheid redden, is onze verantwoordelijkheid’

De sociaal bewogen fotograaf Turjoy Chowdhury werkt vanuit Bangladesh voor tal van internationale media. Zijn tentoonstelling *Born Refugee*, in Zaventem te zien vanaf april, toont wondermooie portretten van baby's die in miserabele vluchtelingenkampen werden geboren. **TEKST** Michaël Bellon • **FOTO** Turjoy Chowdhury

De vrouw die het onderwerp was van zijn eerste fotoreeks stierf voor zijn camera. Sindsdien legt de Bengaalse fotograaf Turjoy Chowdhury (Bangladesh, 1992) voor tal van grote internationale media als National Geographic Magazine, The Washington Post, The Guardian, BBC, CNN oorlogsgeschiedenissen, geopolitieke conflicten, klimaatproblemen, mensenrechtenschendingen en crisissen vast in ‘mooie’, aangrijpende foto's die hem al vele prijzen opleverden.

Zijn bitterzoete reeks *Born Refugee. A Rohingya Story* toont staatloze baby's tussen één en drie maanden oud, die in de kampen in Bangladesh werden geboren, waar in 2017 honderdduizenden Rohingya-vluchtelingen aanbelden. Het is een reeks over identiteit en wat het betekent om mens te zijn. Tonen de foto's

nu vluchtelingen of schattige pasgeboren baby's?

Hoe is iemand met een architectuurdiploma ooit aan een carrière als internationaal fotograaf begonnen?

Turjoy Chowdhury: ‘Fotograaf worden was nooit het plan, het gebeurde gewoon. Tijdens mijn opleiding architectuur verkende ik verschillende media en liep ik rond met een camera om zaken voor mijn studie vast te leggen. In het begin nam ik willekeurig foto's, maar op een dag belandde ik in een workshop documentaire fotografie. De eerste reeks die ik maakte, en die je ook nog op mijn website kan zien, heet *Bibi Zohora*. Het ging over een persoonlijk verhaal, maar helaas ook eentje dat in Zuid-Azië vaak voorkomt. Bibi Zohora was een negentienjarige vrouw die met een gebroken nek in het ziekenhuis belandde, omdat ze zichzelf had

willen verhangen nadat ze door haar man en haar schoonfamilie gemarteld werd om een hogere bruidsschat te verkrijgen. Ik was in dat ziekenhuis en zij stierf voor de lens van mijn camera. Dat was een enorme schok. Het veranderde mijn leven. Ik realiseerde mij wat de kracht van fotografie was. Bibi Zohora schonk mij een nieuw leven door zelf te sterven op een moment dat ik op zoek was naar een doel.'

Wat is dan de kracht van fotografie?

'We maken allemaal heel veel mee, maar als fotograaf heb je het voorrecht anderen te kunnen portretteren. Fotografie is ook een medium dat bij mensen een bewustzijn kan creëren. Als visuele verhalenverteller kan ik bovendien communiceren met mensen van over de hele wereld.'

Jouw foto's geven blij van een grote sociale bewogenheid.

'Ook dat heeft met Bibi Zohora te maken. Ik besloot te werken rond mensenrechten, sociale rechtvaardigheid, geopolitiek en aanverwante onderwerpen. Dat zijn onderwerpen die mij aangrijpen. Als ik hoor over onrechtvaardige toestanden in de maatschappij dan voel ik een verantwoordelijkheid om op de een of andere manier een interventie te doen via mijn werk.'

Je bestudeert de conflicten die je in beeld wil brengen. Soms duik je in de geschiedenis, zoals over de genocide bij de onafhankelijkheid van Bangladesh in 1971 of de atoombom op Nagasaki.

'Toen ik studeerde, haatte ik geschiedenis omdat ik al die data en namen niet kon onthouden. Maar in mijn praktijk als fotograaf realiseerde ik me dat als we iets willen weten over onze toekomst, we het heden moeten kennen, dat op zijn beurt het resultaat is van het verleden. Research is voor mij dus een vorm van reizen in de tijd.'

Als ik een foto neem, dan probeer ik ook het verleden te begrijpen en de toekomst te bevragen.'

Zo belandde je in 2017 in de vluchtelingenkampen die meer dan een miljoen Rohingya-vluchtelingen uit Myanmar moesten opvangen.

'De kwestie van de Rohingya is al heel oud en zeer complex. Er was al langer sprake van Rohingya-immigratie, maar in 2017 was er de zeer dramatische en massale vlucht van Rohingya naar Bangladesh. Ondertussen is de situatie in de vluchtelingenkampen verbeterd, maar toen was de toestand er verschrikkelijk en was iedereen radeloos. Er waren internationale media aanwezig, maar we waren zo gefocust op de noodtoestand, dat we minder oog hadden voor aspecten die met de toekomst te maken hadden. Dus toen ik daar rondwaalde en plots een baby hoorde huilen in een kleine hut trok dat mijn aandacht. Ik vroeg of ik de kleine schuilplaats mocht binnengaan en daar zag ik een moeder met een mooie baby van één dag. Toen ik vroeg of ik een foto mocht maken, vroeg de moeder waarom ik dan niet meteen veel dichterbij kwam om een mooi portret van de baby alleen te maken. Ze plooidde het rode deken open waarin de baby gewikkeld was, en zo kreeg ik dat surreële beeld van die pasgeborene, liggend op de grond met de navelstreng nog aan zijn buikje, op die felrode achtergrond. De toekomst van die onschuldige baby was één groot vraagteken. Hij had geen rechten en geen identiteit, en dat gegeven veroorzaakte chaos in mijn hoofd. Daarom besliste ik om deze reeks te maken waarvoor het overige niemand aan dacht. Ik wilde de baby's niet portretteren als vluchtelingen, maar zoals eender welke andere baby, want dat zou ons perspectief moeten zijn op die mensen. En ondertussen contrasteert de schoonheid en de schattigheid van

de baby's natuurlijk hevig met de situatie waarin ze zich bevinden.'

Door de kleurrijke dekentjes en kleertjes die de baby's van hulporganisaties kregen, werden het heel kleurrijke beelden, al zijn ze ook nog redelijk donker. Die duisternis, waaruit de realiteit en de schoonheid van jouw onderwerpen zacht lijkt op te lichten, is een vast ingrediënt in jouw stijl.

'Ik heb ook een aantal portretten van de baby's mét hun moeder. Die zijn in zwart-wit. De foto's van de baby's alleen zijn in kleur omdat ze nieuw leven representeren en het leven verondersteld wordt licht en kleurig te zijn. Ze zijn zonder kunstmatig licht gefotografeerd en in die hutjes waren vaak geen ramen, maar ik werk inderdaad dikwijls met donkere tonen vanwege de aard van mijn onderwerpen.'

In het rijke Europa hebben een heel aantal mensen het moeilijk met de komst van vluchtelingen. Ondertussen vangt een land als Bangladesh een miljoen vluchtelingen op, of Libanon anderhalf miljoen Syriërs. Wat denk je dan?

'Bangladesh is een overbevolkt land met heel weinig plaats en heel weinig middelen. Nu staat daar nog extra druk op, onder meer vanwege de pandemie, maar destijds was de ontvangst genereus omdat we allemaal heel goed begrepen dat die mensen niet terug konden, omdat ze anders zouden worden vermoord. Een verschil met andere vluchtelingencrisissen is ook dat deze altijd vervlochten is geweest met de geschiedenis van Bangladesh.'

Slaagt u erin om positief en optimistisch te blijven over de wereld?

'Wanneer ik de evoluties in het verleden bestudeer, ontwaart ik een patroon dat me zegt dat grote crisissen in een groter verhaal soms

kleinere incidenten blijken, en dat er uiteindelijk een balans ontstaat. Iets slechts werkt vaak ook een goede tegenreactie in de hand. Mijn belangrijkste bezorgdheid is hoe we als mensen begaan blijven met de problemen in de wereld. Want om het positieve tegengewicht voor negatieve gebeurtenissen te kunnen realiseren, moeten mensen wel blijven reageren en mogen ze niet cynisch of hard worden. Te midden van massamigratie moeten we verenigd blijven en ook in de klimaatcrisis moeten we ons gedrag en ons leiderschap aanpassen. De mensheid redden, is onze verantwoordelijkheid.'

Daarom werk je samen met goede doelen en is het belangrijk dat jouw werk op een verantwoorde manier wordt getoond die niet neerkomt op de exploitatie van andermans miserie.

'Ik werk met verschillende organisaties die direct of indirect helpen in problematische situaties. Ik behaal een ultiem succes als fotograaf wanneer mijn werk voor een goede zaak wordt gebruikt en iets bijdraagt. Zo werkte ik tijdens de vluchtelingencrisis samen met het Disaster Emergency Committee waarmee we meer dan 20 miljoen pond hebben kunnen inzamelen.'

 www.turjoychowdhury.com

Normaal gezien zou de expo in januari 2021 van start zijn gegaan, maar vanwege corona werd hij naar april uitgesteld. RandKrant wil jou met dit interview al een voorsmaakje geven.

2 APR TOT 30 JUN Born Refugee. A Rohingya Story

Turjoy Chowdhury
Zaventem, CC De Factorij, 02 307 72 72

Marta Nieroda

Zoals een **vogel**

‘Ik ben zoals een vogel. Ik laat me meevoeren met de wind’, zegt Marta Nieroda. En zo verliet ze vijf jaar geleden Polen om in Sterrebeek neer te strijken. Welke richting ze in de toekomst wil uitvliegen? ‘Ik denk niet vooruit. Ik leef nu.’

TEKST Nathalie Dirix • FOTO Filip Claessens

DE FAVORIETEN VAN...

Favoriete plek in Polen

Zakopane, een bergdorpje in het zuiden van Polen.

Favoriete gerecht uit Polen

Bigos (zure witte kool met worst en tomatenpasta).

Mooiste herinnering

De tijd met mijn jeugdvriendinnen.

De voorbije jaren heeft ze niet stilgezeten. Overdag werkt ze als poetsvrouw in een kleuterschool in Wezembeek-Oppem. Daarnaast is ze de trotse moeder van Wiktoria, een meisje van zeven die naar een Nederlandstalige school gaat. ‘Ik wil absoluut de taal die Wiktoria op school leert, kunnen spreken.’

Nederlands praten met de kinderen

‘Weet je wie mij de eerste jaren goed geholpen heeft bij het studeren van het Nederlands? De kleuters die ik op school tegenkwam. Zij spraken me spontaan aan. En zonder al te veel na te denken, antwoordde ik hen in het Nederlands. Was mijn uitspraak of spraakkunst niet perfect, dan was dat niets om me zorgen over te maken.’ Die gesprekken met de kleintjes hebben er alvast toe bijgedragen dat Nieroda de Nederlandse taal onder de knie kreeg.

DE Wie ein Vogel

‘Ich bin wie ein Vogel. Ich lasse mich vom Wind tragen,’ sagt Marta Nieroda. Und so verließ sie Polen vor fünf Jahren, um sich in Sterrebeek niederzulassen. In welche Richtung will sie in Zukunft ausfliegen? ‘Ich denke nicht voraus. Ich lebe im Jetzt.’ Sie ist in den letzten Jahren nicht untätig gewesen. Tagsüber arbeitet sie als Putzfrau in einem Kindergarten in Wezembeek-Oppem. Daneben hat sie Niederländisch gelernt. ‘Ich möchte unbedingt in der Lage sein, die Sprache zu sprechen, die meine Tochter Wiktoria in der Schule lernt.’ Nieroda will nicht nach Polen zurückkehren. ‘Die offene belgische Mentalität möchte ich nicht mehr missen. In Polen sind die Menschen im Allgemeinen verschlossener und strenger in ihrer Beurteilung anderer. Es fällt mir auf, dass die Belgier einen weniger nach Äußerlichkeiten beurteilen.’

Nu vindt ze het stilletjesaan tijd om ook Frans te studeren. De tweetaligheid, die eigen is aan België, vindt ze geen evidentie. ‘Op dat vlak is Polen veel eenvoudiger. Toch wil ik niet terug. De open Belgische mentaliteit zou ik niet meer willen missen. In Polen zijn mensen over het algemeen meer gesloten en strenger in hun oordeel over anderen. Het valt me op dat Belgen je minder op uiterlijkheden beoordelen. Ik merk het ook op school. Kinderen, hoe verschillend hun achtergrond ook is, spelen met elkaar. De openheid ten aanzien van elkaar begint al op jonge leeftijd.’

Hartsvriendinnen

Eén misverstand over Polen wil Nieroda de wereld uit helpen: ‘Niet alle Polen zijn stevige wodka-drinkers. Wat wel klopt, is dat we werken heel belangrijk vinden. Of het naleven van afspraken.’ Heeft ze nog contact met haar vrienden in Polen? ‘Wat ik vooral mis, zijn de bijeenkomsten met mijn Poolse hartsvriendinnen. We hebben onze jeugd samen doorgebracht en kennen elkaar door en door. Als er iets is, dan bel ik hen op. In België heb ik ook wel een paar vrienden, maar niets gaat boven vriendschappen uit je jeugd. Die band kan je niet zomaar vervangen.’

Houd je comfortabele schoenen klaar

Als je haar hoort praten over haar vaderland merk je dat ze zich er nog altijd innig mee verbonden voelt. Dat neemt niet weg dat ze er ook met een kritische blik naar kijkt. ‘Wil je met het authentieke Polen kennismaken, dan moet je naar Zakopane, een klein bergdorpje dat heel wat wintersporters aantrekt. De natuur, de mensen en de sfeer zijn er prachtig. Het is een wereld in perfecte harmonie. Iets minder harmonieus is het rijgedrag in Polen. Als voetganger moet je echt opletten wanneer je de straat oversteekt.’

Is er een Poolse figuur die haar inspireert? ‘In het algemeen laat ik me niet echt inspireren. Ik leid mijn eigen leven. Toch heeft paus Johannes Paulus II een aantal zaken gezegd die zijn blijven hangen. Hij deed ons geloven dat ook in moeilijke tijden nog mooie dagen op ons wachten. Daarom gaf hij ons de raad om altijd een paar comfortabele schoenen klaar te houden. Want het leven is geen pad over rozenblaadjes, maar een steile, hobbelige weg. Laten we ons daar bewust van zijn. Het zal ons helpen om de schoonheid van het leven te blijven zien, ook tijdens moeilijke momenten.’